DIMITRIE GAZDARU
Profesor la Universitatea din Buenos Aires

EPISCOPATUL ROMÂNESC DIN AMERICA

IN LUMINA CANOANELOR SI A ISTORIEI

Editia 2a
EDITURA "CUGET ROMANESČ"
BUENOS AIRES
1957

DIMITRIE GAZDARU
Profesor la Universitatea din Buenos Aires

EPISCOPATUL ROMÂNESC DIN AMERICA

IN LUMINA CANOANELOR SI A ISTORIEI

Editia 2a
EDITURA "CUGET ROMANESC"
BUENOS AIRES
1957

MEMORIEI PREOȚILOR

Isichie Antohie
Ion M o ț a
Iosif Trifa

I N C H I N A R E

I

Campanie românească în folos rusesc

Campania de defăimare ,condusă de Bucureşti şi Moscova,contra Episcopatului Românesc din America de Nord a avut,până mai deunăzi,ca principal susţinător al luptei pe teren pe Andrei Moldovan.Năimirea acestuia ca episcop a provocat numai o uşoară sciziune în blocul,până atunci compact,al Românilor din America. Moscova însă doreşte o fărămiţare completă a acestui bloc,iar Andrei Moldovan,singur,nu i-o poate oferi, nefiind înzestrat cu suficientă forţă de captare sufletească,după cum se dovedeşte şi prin faptul că până şi foştii săi poporăni dela Akron l-au repudiat,abia întors dela Bucureşti,încins acolo hoţeşte cu brâul roşu al arhieriei.Impreună cu el s'au rătăcit numai vreo doi preoţi şi un infim număr de credincioşi.

Mai bună nădejde îşi pune azi Moscova în recenta Eparhie din Canada creată de Teofil Ionescu cu menirea de a răşlui toate acele parohii,de sub jurisdicţia Prea Sfinţitului Valerian,care vor cădea bântuite de anarhie,dacă ultima invenţie rusească,aruncată î n lupta de discreditare a Episcopatului Românesc din America,va avea efectul scontat.

Bolşevicii urmăresc să obţină,cu orice preţ,anihilarea lui Valerian Trifa,căci numai bătând păsto-

rul poţi risipi turma. Cei mai preţioşi aliaţi ai lor sunt agenţii inconştienţi care le fac perfect jocul pentrucă nu vin ştampilaţi dela Bucureşti ca Andrei Moldovan,ci cad în plasa abilă a "restabilirii ordinei" din Ortodoxia Exilului!

Ultima scornire vânturată mai cu persistenţă de vreo doi ani încoace este că Prea Sfinţitul Valerian n'ar fi episcop canonic şi că ar fi căzut în erezie,intrând chiar în rândul profanatorilor de morminte! Mai pe scurt,Valerian Trifa ar fi samosfeat! Terminul acesta de origină pur rusească ne indică perfect sorgintea acuzaţiei precum şi valoarea ei.Ne conduce direct la platforma de pe care a fost lansată noua armă. Toţi cei care şi-au însuşit-o pentru a-l distruge pe Episcopul Valerian se folosesc de argumente ruseşti , apărând fireşte,unii chiar direct,o cauză rusească , nicidecum una creştină şi cu atât mai puţin una românească.Neamul Românesc nu are astăzi un duşman mai grozav şi mai pestifer decât pe Ruşi.

Nodul problemei Detractorii Episcopului Valerian fac un înconjur labirintic până să ajungă la "erezia" acestuia şi anume fac o incursiune în istoria contemporană a Ucrainei,utilizând fără niciun discernământ informaţiile tendenţioase provenite dela Ruşi;intră paralel în istoria bisericii primare creştine şi culeg din Sinoadele Ecumenice-numai ceeace convine tezei lor ,interpretând advocăţeşte,şi uneori talmudic,normele stabilite de Sfinţii Părinţi;izbesc apoi,cu tot ce le vine la mână din această muşluire,în prestigiul actualului şef al Bisericii Ucrainiene din America, Mitropolitul Ion Teodorovici,pentruca în fine să ajungă în a-l categorisi şi pe Valerian Trifa de samosfeat.

Aceşti detractori îl solidarizează pe P.S.Valerian cu toată istoria Bisericii Ucrainiene,deşi în viaţa acesteia sunt două faze tranşant deosebite una de

alta prin reconsacrarea lui Teodorovici în a. 1949, iar sfinţirea episcopului român are raporturi strânse numai cu acest din urmă eveniment. După primul răsboiu mondial, în împrejurări de care ne vom ocupa în paginile următoare, Ucrainienii au declarat Biserica lor autocefală, adică independentă de Moscova, coalizând astfel în contra lor întreg episcopatul rusesc ca şi pe cel filorus. Rămânând fără episcopi şi neputând să-i aibă pe calea strict canonică, Ucrainienii au recurs la o primitivă practică alexandrină, azi în desuz şi controversată, creindu-şi un episcopat cu sursă discutabilă. Faptul a fost speculat de duşmanii Ucrainienilor, de Ruşii comunişti sau chiar anticomunişti. Ruşii îl speculează şi astăzi, dar pe nedrept, pentrucă încă din 1949 singurul arhiereu ucrainian supravieţuitor din crâncena prigoană deslănţuită contra Ucrainei de către bolşevici a acceptat să fie reconsacrat, în mod valid, de către Exarhul Patriarhului de Alexandria şi de un alt arhiepiscop ucrainian, consacrat canonic mai înainte în cadrul ortodoxiei din Polonia. P.S. Valerian a primit harul arhieriei dela trei episcopi ortodocşi ucrainieni în 1952, adică la trei ani după ce Biserica Ucrainiană intrase în canonicitate prin regularizarea hirotoniei episcopatului său. Printre cei trei arhierei care au oficiat consacrarea Episcopului Valerian Trifa se afla şi Ioan Teodorovici, adică tocmai cel care obţinuse reconsacrarea validă în 1949. Ruşii însă, care nu acceptă în ruptul capului independenţa naţională ucrainiană, şi nici pe cea religioasă, continuă să-i duşmănească pe Ucrainieni, să nu le recunoască autocefalia bisericii şi nici canonicitatea ei. O fac în mod arbitrar şi, cum vom vedea, nu se dau în lături nici chiar dela falsuri. Argumentele ruseşti au fost împrumutate şi de ponegritorii Episcopiei Româneşti care nu vor să vadă că prin aceasta s'au aliat cu cei mai oribili

duşmani ai Ţării noastre pentru a anihila o autentică valoare românească întrupată în persoana Prea Sfinţitului Valerian.

<u>Principalii adversari</u> Ultimii - în ordine cronologică - înrolaţi ca voluntari în cruciada de apărare a ortodoxiei româneşti ameninţată de " erezia" lui Valerian Trifa sunt:

Pr.Vasile Boldeanu cu o serie de articole publicate în <u>Acţiunea Română</u> dela Paris,în 1955-1956, sub titlul de <u>Contribuţie la stabilirea ordinei în Biserica ortodoxă română din afara hotarelor</u>!Semnul exclamării pus la sfârşitul titlului aparţine autorului însuşi.Greşala se repetă şi în alte articole. De altfel în tot scrisul său,Boldeanu se sbate într'un vădit şi permanent conflict cu gramatica şi cu logica.Nu-i putem deci accepta recenta invitaţie la un contradanţ polemic.(Mă refer la ultimul său articol "Răspuns şi întrebări pentru Prof. Gazdaru sau precizări necesare într'o problemă dureroasă!". Şi aici semnul exclamării aparţine autorului).Ar fi o pradă prea facilă câtă vreme înţelege pe dos argumentele adversarului,iar pe cele proprii le expune într'un limbaj aşa de agramat că nu mai ştii dacă discordanţa dintre membrele gramaticale şi cele logice şi psihologice ale frazei sale este căutată stilistic,ori e rezultatul unei neputinţe scriitoriceşti care provoacă compătimirea cititorilor.

Episcopul Teofil Ionescu care semnează <u>Mărturisire duhovnicească şi creştinească</u> în ziarul <u>Glasul Poporului</u> dela Detroit,pe Nov.1956. - Despre falsitatea aserţiunilor cuprinse în acest grav monument de infamie omenească uşor ne vom convinge când vom discuta datele istorice invocate de Prea Sfinţitul Teofil.Noul arhiereu a procedat în modul cel mai uşuratec cu putinţă în această aşa numită

Mărturisire luminoasă ortodoxă lansată contra fostului său şef spiritual.Nici măcar de formă n'a dovedit nevoia unei documentări personale,ci şi-a însuşit toate afirmaţiile Preotului Boldeanu,considerându-le drept temeinice,ba le-a mai şi agravat pe ici pe colo,întărindu-le la urmă cu formula sacramentală:"aşa să ne ajute Dumnezeu"! Regretăm sincer că Teofil a reuşit să solidarizeze cu o asemenea ignobilă manifestare şi pe alţi preoţi dintre care cel puţin doi,Pr.Dr.Petre Popescu şi Diaconul C.Ghinescu, au căzut în mod naiv victimă încrederii fără control pusă în Episcopul lor.

Vine la rând Arhimandritul Ştefan Lucaciu cu un pamflet voluminos întitulat Episcopia Misionară Ortodoxă Română din cele două Americi şi Ţările de Apus ale Europei faţă de Erezia Samosfeată Rusească, 1956. - E suspectă grija autorului de a ascunde proveninţa editorială a cărţii: nu ni se dă nicio indicaţie cu privire la localitatea unde a apărut şi nici nu se arată tipografia care a imprimat cartea! Dacă ar lipsi şi numele autorului,am fi îndreptăţiţi să credem că pamfletul acesta a fost tipărit la Moscova sau în tiparniţa care la Pankov publică Glasul Patriei.De altfel cartea lui Lucaciu se identifică în obiectiv cu foaia reperistă: destrămarea morală a exilului românesc.

Şi sunt semne că seria participanţilor la această ispravă "duhovnicească şi creştinească" nu s'a încheiat căci mai sunt şi alţi preoţi pe care Consiliul sau Congresul Episcopesc i-a pedepsit ca nevrednici sau ca zurbagii şi se va mai găsi şi vreun şovăelnic de bună credinţă,dar naiv şi influenţabil,care să dee crezare şoaptelor şi scrisorilor confidenţiale mai ales dacă acestea vor purta şi un sigiliu episcopal.In Acţiunea Română (Nr.4,Nov.1955,pg.3) chiar se anunţă că prin Oct.1955 s'ar fi adunat un grup de preoţi din Eparhia lui Valerian Trifa în conferinţă şi că ar fi ajuns la concluzia că " dacă

toţi episcopii ortodocşi spun că nu e valabilă hirotonia / lui Valerian Trifa /,natural că şi noi nu credem că e canonică".Aşa fel este redactată şi încadrată ştirea încât cititorul rămâne cu impresia că acei preoţi au şi ajuns la convingerea că Episcopul lor n'ar fi canonic.Asta ar mai însemna,implicit,că respectivii preoţi s'ar fi şi consultat cu toţi episcopii ortodocşi,ceeace nouă ni se pare imposibil de efectuat.Ştirea este redactată defectuos şi tendenţios,iar autorul ei a încadrat-o ca piesă de efect în seria pomenitelor articole menite să-l discrediteze pe P.S.Valerian.

Consensus totius ecclesiae? Toţi episcopii ortodocşi? Nouă ni se pare că cu greu se va găsi chiar şi un singur episcop care,în posesia unor facultăţi mintale normale şi cu o reală competenţă în dreptul canonic,să susţină de bună credinţă,şi fără să fie siluit ori corupt de regimurile bolşevice,că hirotonia lui Valerian Trifa nu-i validă! Cum să ne explicăm atunci afirmaţia emfatică a lui Boldeanu repetată de câteva ori în ultimul său articol (din Acţ.Rom.,Nr.13-15,p.15-18) despre toţi episcopii ortodocşi prin sinoadele din care fac parte; întreg episcopatul ortodox...; toate sinoadele episcopilor ortodocşi,dar absolut toate? Acest absolut toţi şi toate să fie umplut cumva de ierarhii care stau în pupătură canonică cu Patriarhul dela Moscova şi cu fraţinii săi "Prea Fericiţi" dela Bucureşti,Belgrad şi Sofia? Dar cine poate pune vreun temeiu pe opiniile unui asemenea episcopat? După cum,dear veni cazul,cine ar lua în serios chiar şi opinia unui teolog ca I.N.Karmiris dela Atena,câtă vreme unul ca acesta,într'o importantă operă în două volume tipărite în greceşteîn 1952-1953,despre Monumentele dogmatice şi simbolice ale Bisericii Ortodoxe Catoli-

ce,consideră textul Hotărîrii Conferinței Ortodoxe dela Moscova 1948 drept o "carte simbolică" de egală valoare cu Mărturisirea Ortodoxă a lui Petre Movilă? Ce om,cu un dram de bună credință,mai poate lua drept Ortodoxie ceeace s'a formulat la Moscova sub controlul lui Stalin care a utilizat această"ortodoxie" ca armă în contra catolicismului, singura forță spirituală organizată care combate cu temeiu bolșevismul? Conferința Ortodoxă din 1948 dela Moscova - știe și Karmiris - a fost anume convocată "contra papismului"!

Nu am la cunoștință că teologul Karmiris s e va fi pronunțat ori ba în problema canonicității Episcopatului Românesc din America.L-am luat numai ca exemplu extrem pentru a învedera cât de circumspecți trebue să fim astăzi când ierarhia ortodoxă se sbate într'o criză fără precedent,și dincolo ș i dincoace de cortina de fier.Că nu exagerăm de fel, oricine se poate convinge răsfoind publicațiile oficiale ale Patriarhiilor manevrate de bolșevici.Un învățat catolic dela Universitatea Ucrainiană d i n München a scos din Jurnalul Patriarhiei dela Moscova dovezi irefutabile despre rezultatele favorabile bezbojnicilor obținute prin amestecul discret s a u brutal al agenților moscoviți în treburile diferitelor chiriarhii ortodoxe,sau,mai bine zis, dovezi despre lipsa de demnitate omenească și absența totală a liniei creștine la unii patriarhi trăitori în regiuni ocupate și chiar neocupate de Soviete. (Cf.Dr.Lev.REBET Expansiia rosiiskoi țerkvi pislia viini,în Ukrainskyi Samostiinik,1956: zece foiletoane al căror titlu în românește este Expansiunea Bisericii Ortodoxe Rusești de după războiu).Justinian Marina este mai fără Dumnezeu decât însuși bezbojnicul Alexei dela Moscova.Acesta se arată destul de moderat în pastoralele date cu ocazia săarbătorilor de Crăciun,în timp ce Patriarhul dela București î n "Scrisoarea Irenică" trimisă cu acelaș prilej dife-

riţilor confraţi, în 1955-1956, citează mai cu plăcere din Apelul Consiliului Mondial al Păcii decât din Evanghelie şi nu se ruşinează să afirme că nu Ruşii, ci ţările apusene şi America periclitează pacea lumii şi atentează la libertatea popoarelor mici:

> "Cu durere însă trebue să constatăm că alături de mulţimea nenumărată a celor ce voiesc pacea a toată lumea, sînt în ţările apusene şi America un mănunchi de oameni, care " nu grăesc de pace, ci răutăţi plănuesc în inima lor". Ei seamănă neîncrederea, vrajba şi neînţelegerea în lume... In vremea noastră, nu este cu putinţă ca legăturile dintre oameni şi popoare să fie stăpânite de dreptul forţei. Creştinii nu pot avea nicio părtăşie cu cei ce plănuesc să stăpânească lumea prin forţă..."

Revista Biserica Ortodoxă Romînă, Buletinul oficial al Patriarhiei Române, Anul LXXIV (1956), pp.1-21, dă în copie şi răspunsurile din care se vede cu tristeţă că absolut toţi marii ierarhi ai nefericitei Ortodoxii din zilele noastre se complac în monstruoase legături de cordialitate cu acest Antihrist. Dintre ei nu lipseşte, fireşte, nici Andrei Moldovan. Iată realizat în fine acel consensus totius ecclesiae cu care Boldeanu doreşte să sancţioneze pe Valerian Trifa!

Ierarhi ortodocşi, sau clientelă bolşevică?

Mai transcriu, deşi fac această operaţie cu toată repulsia, câteva pasagii din scrisoarea pe care Mitropolitul grec Hrisostom de Filippi, Niapolis şi Thasos o trimite lui Justinian Marina cu prilejul aceloraşi sărbători:

"Am văzut, Prea Fericite, dela Dumnezeu bi-

necuvîntata Voastră Curte Patriarhală...reflexul și fulgerele frumuseții dumnezeești, care, după Marele Vasilie sînt "cu totul de nespus și de nedescris,fulgere pe care cuvîntul nu le înfățișează,auzul nu le primește,cu ochii trupești nu se văd,ci se privesc numai cu sufletul și cu mintea".»

"Am văzut și apreciat după vrednicie credința nefățarnică,evlavia care mîntuește,ordinea,disciplina și cumințenia,care,după Vasilie cel pînă la cer strălucind...Cu entuziasm am înțeles grija neadormită și lucrarea neobosită și metodică a Prea Fericirii Voastre,potrivită cu îndemnul lui Grigorie Teologul..."

Şi după ce-l compară pe Prea Fericitul Justinian cu fulgerele din cer,cu Ioan Gură de Aur și cu Socrate, Hrisostomul nostru își dă subit seama cum:

"Se lărgea gura mea spre tainică slăvire de bucurie duhovnicească"

și închee parcă de teama că i s´ar putea apleca chiar și lui Marina:

"Nu pot prelungi cuvîntul,pentrucă e risc să se socotească și judece continuitatea ca manifestare a unei adulări cu păcat".

Mai are cineva vreo îndoială că dela astfel de clientelă Justinian și Alexei pot obține opiniile cele mai defavorabile cu putință despre validitatea consacrării lui Valerian Trifa? Şi totuși vedem cu mirare cum argumentul peremtoriu din campania de anihilare dusă contra Episcopului Valerian este tras din faptul că unii dintre asemenea ierarhi nu-l socotesc vrednic pe Trifa să se numere în tagma lor.Noi am zice "onoare pentru Trifa!",dar Boldeanu (în Act.Rom.Nr. 13-15,p.15) reproduce cu satisfacție scrisoarea "răscolitoare și tulburătoare sufletește" a unui " epis -

cop veritabil",a unui episcop sârb,uitând să ne comunice şi amănuntul că acest demn ierarh cultivă legături frăţeşti cu Patriarhul lui Tito.Dionisie însuşi, aşa îl chiamă pe bravul ierarh sârb,o spune într'o scrisoare din 1951 prin care îl hiritisea pe Andrei Moldovan:" I am in regular canonical relations with my Holy Serbian Synod and new elected Patriarch in Yugoslavia".(Scrisoarea a fost publicată în Solia lui Moldovan din 1 Febr.1951).

Alt ipochimen

Pe toţi aceştia îi întrece proaspătul arhiereu Teofil Ionescu:" In numele Tatălui celui în Treime inchinat,noi mărturisim că nu ne putem împărtăşi cu acest eretic,Viorel Trifa".Teribilă cutezanţă la omul acesta care îşi închipue că toată lumea a uitat cum până mai ieri cel care s'a împărtăşit din acelaş potir cu "ereticul" era tocmai neprihănitul Teofil! El a fost naşul în călugărie al lui Valerian! Tot el a slujit în soborul de preoţi care au acompaniat pe Mitropolitul Teodorovici la actul intrării în "erezie " a lui Trifa! Iar după aceea,vreo trei ani de zile a mai servit ca preot sub jurisdicţia "ereticului" liturghisind şi împărtăşindu-se din acelaş potir cu "samosfeatul" oridecâteori s'a ivit ocazia.Şi una din aceste ocazii a fost în 1953 când a oficiat cu Episcopul Valerian la sfinţirea antimiselor.Tot pe atunci l-a văzut lumea românească din America cum aplauda conferinţa Mitropolitului I.Teodorovici despre canonicitatea Bisericii Ucrainiene.Un an mai târziu, la Congresul Episcopesc din 1954,nici măcar umbră de îndoială nu avea despre canonicitatea Episcopului său pe care azi îl insultă cu terminul de eretic,luând în deşert şi " numele Tatălui celui în Treime închinat"! Când s'a născut,mă rog,aceste îndoieli? In momentul când Sinodul rusesc din U.S.A lua în cercetare trecutul lui Teofil,pentru a vedea dacă este vrednic să

fie şi el consacrat Episcop? Aceste îndoeli e r a u, poate,una din condiţiile pe care le puneau Ruşii? Şi lui Valerian Trifa i s´au pus condiţii de către Episcopatul Rusesc,dar o elementară demnitate românească l-a împiedecat pe Trifa de a le primi! Ce altă explicaţie ar putea să propună Teofil pentru a justifica înrolarea sa în ceata denigratorilor lui Valerian Trifa? Că abia acuma a aflat despre Mitropolitul Ucrainian Teodorovici că ar fi eretic? Dar problema aceasta s´a desbătut cu ani de zile mai înainte,sub ochii lui Teofil însuşi,care,pe deasupra,nu-i un preot de rând,ci doctor în teologie,cu o teză tocmai din istoria Bisericii Ucrainiene! El ştia,şi ş t i e foarte bine,că nici Teodorovici şi cu atât mai puţin Trifa,nu-s eretici şi totuşi...Sunt lucruri aşa d e necurate la mijloc că nu ne permitem nici măcar s ă formulăm o bănuială.

Deşi valabilitatea unei probe nu se măsoară totdeauna cu valoarea etică a celui care o invoacă, este totuşi impresionant să vezi că mai toţi adversarii Episcopiei Româneşti din America sunt de talia morală a acestor specimene care dezonorează ierarhia bisericească din momentele de faţă.Justeţea sau neseriozitatea acuzaţiilor formulate contra Prea Sfinţitului Valerian nu va rezulta din numărul mare s a u mic al acuzatorilor,ci din temeinicia ori,respectiv, din lipsa de fundament a probelor invocate.

Să urmărim deci cu atenţie aceste probe. L e vom cerceta mai întâi pe cele istorice,deduse din istoria recentă a Bisericii Ucrainiene,iar în partea ultimă vom analiza pe cele canonice.

II

Incursiune în Istoria Bisericii Ucrainiene

Consideraţii introductive

Ne vom ocupa în acest capitol numai de biserica din Ucraina propriu zisă, pentrucă de ea se ocupă cu precădere şi defăimătorii Episcopului Valerian, deşi consacrarea sa stă în legătură mai strânsă cu biserica Ucrainienilor din Polonia. In adevăr, dintre cei trei ierarhi ucrainieni care au oficiat hirotonia Episcopului Trifa, doi îşi au sursa harică în Episcopatul Ortodox din Polonia. E vorba de Episcopii Mstyslav şi Hennady, amândoi cu hirotonie incontestabilă.

Biserica Ortodoxă Autonomă din Polonia a fost recunoscută de Patriarhia Ecumenică dela Constantinopol prin Tomosul Nr.4588/13 Nov.1924 şi cu semnătura Patriarhului Grigore al VII-lea. Niciun canonist n´a contestat vreodată validitatea acestei ierarhii ucrainiene din Polonia, iar în ce priveşte atitudinea Sinodului Ortodox dela Bucureşti este suficient să se ştie că la serbările proclamării Patriarhiei Ortodoxe Române din 1925 a participat şi Mitropolitul Primat al Poloniei, Dionisie.

Numai al treilea oficiant la consacrarea lui Valerian Trifa aparţine bisericii din Ucraina: Mitropolitul Ion Teodorovici.

Deşi proporţia de doi la unu ar fi obligat pe un cercetător onest să ţină seama, în aprecierea ca-

nonicităţii lui Valerian Trifa,mai mult de participarea Episcopilor Mstyslav şi Hennady decât de participarea lui Teodorovici,totuşi polemiştii noştri au crezut că vor găsi mai multe deficienţe în biserica din Ucraina.Aşa se explică incursiunea lor în istoria acestei biserici,trecând peste amănuntul foarte important că din această istorie interesează,pentru problema de faţă,numai epoca de după 1949.In acest an,şi în împrejurări pe care le vom vedea m a i amănunţit în paginile următoare,a fost reconsacrat Mitropolitul Ion Teodorovici.Denigratorii Episcopului Valerian Trifa îl fac însă pe acesta responsabil oarecum şi de ceeace s´a petrecut înainte de 1949 în biserica ucrainiană.Ne vedem deci şi noi obigaţi să aruncăm o privire retrospectivă asupra acestei istorii,începând cu momentul în care apare apare pe scena bisericească ucrainiană Ion Teodorovici.

Problema isvoarelor istorice

Se pune în prealabil o problemă d e metodă istorică:la ce isvoare trebue să ne adresăm pentru o orientare cât mai obiectivă asupra acestei perioade de istorie contemporană ucraineană? Dat fiind faptul că această epocă este una de grave controverse naţionale şi bisericeşti între Ruşi şi Ucrainieni,nu vom realiza obiectivitatea dacă vom recurge cu exclusivitate l a sursele ruseşti.Audiatur et altera pars! Ruşii,comunişti sau naţionalişti,combat tendinţele separatiste ucrainiene şi pun multă patimă în tot ce au scris, sau încă mai scriu,în acest câmp de cercetări. De această evidenţă şi oarecum normală caracteristică a surselor ruseşti n´au ţinut de fel seama denigratorii români ai Mitropolitului ucrainian Teodorovici,pentru a impresiona cât mai defavorabil pe lectorii care nu se pot informa direct asupra deficienţelor din Biserica Ucrainiană,ca apoi pe toate să l e

arunce în cârca Episcopului Valerian Trifa,au înfățișat în culorile cele mai negre tot ce au spicuit în istoria confecționată tendențios de Ruși.Așa a procedat de exemplu autorul articolelor citate din <u>Acțiunea Română</u> dela Paris.La rândul lor aceste exagerări ale Preotului V.Boldeanu,căci el este mentorul văzut și nevăzut al celorlalți denigratori români,au fost amplificate până la totală deformare de Teofil Ionescu.Noul arhiereu român își inaugurează păstorirea sa în Canada cu o <u>Mărturisire luminoasă ortodoxă</u>,tipărită în <u>Glasul Poporului</u> din Nov. 1956,în care prezintă cititorilor și un cadru istoric ucrainian pentru a încrusta în el "erezia" lui Valerian Trifa.Acest cadru este t o t a l f a l s i f i c a t, compilat în spirit absolut necreștin,în duhul drăcesc al sdrobirii cu orice preț a adversarului,chiar și cu cele mai infame arme.

<u>Probabila sursă rusească a Preotului Boldeanu</u>

De unde își va fi cules Pr.Boldeanu informațiile? E foarte greu de știut,măcar că î n <u>Acțiunea Română</u> (Nr.4,p.29) ni se dă o listă bibliografică a operelor consultate.Autorul nu are nici cele mai elementare noțiuni de metodă istorică, n u știe ce anume indicații tehnice bibliografice trebuesc date pentruca cititorul care ar dori să-i controleze afirmațiile să o poată face cu ușurință,nici nu-i deprins să facă citații din operele consultate, iar când le face neglijează să indice autorul cărții,titlul și pagina! Ca să-i putem ghici sursele de informație a trebuit să procedăm pe cale filologică,interpretând unele stranii erori de transcriere.Astfel numele principalului făuritor al autocefaliei Bisericii Ucrainiene apare la Boldeanu ca Li<u>povschi</u> în loc de Lyp<u>kivs</u>kyj.Nu-i un simplu lapsus calami,pentrucă greșala se repetă de 61 (șaizeci și

(sic!) De asemeni numele episcopului Partenie apare la Boldeanu una) de sub forma de Porfirie! Aceste erori de transcriere au o singură explicație: Boldeanu n'a consultat o carte tipărită, ci niscaiva note manuscrise, așternute într'o grafie defectuoasă, astfel că literele kiv din original au fost interpretate de Boldeanu drept ov, iar literele - arten - drept - orfir -. Dacă acum citim lista bibliografică a lui Boldeanu la lumina acestor erori de transcriere, ajungem la concluzia că principalul său isvor este lucrarea al cărui titlu ne este prezentat astfel: "Istoricul Bisericii Autocefale Ucrainiene din secolul XX. K.B. FOTIEV. chez rev. père Karpenko, 18 Boul. Flandrin, Paris 16". Rămânem încă nedumeriți dacă respectiva lucrare este o carte sau un articol, dacă a fost scrisă în limba română sau în cea franceză ori chiar în rusă; dacă a fost tipărită sau se află numai în manuscris; dacă a fost tipărită în Rusia sau undeva prin Europa; etc. Se pare că autorul este K.B. Fotiev. Dar cine-i Karpenko? Editorul sau gazda autorului Fotiev? Sau cel care i-a furnizat lui Boldeanu notițele manuscrise?

Ca să-și dea aere de învățat, improvizatul istoric al "ereziei" lui Trifa mai citează și cartea lui Friedrich HEYER: Die Orthodoxe Kirche in Ukraine von 1917 bis 1945, Köln 1953. Dacă ar fi citit-o și-ar fi dat seama de erorile semnalate de noi mai sus. Eroarea Lipovschi apare și în unele citate furnizate Vetrei (Nr.49, Roma 1955, p.) de Pr. Grațian dela Paris. Ne întrebăm acuma dacă antrenarea acestui serios preot pe drumul de ostilitate nedreaptă față de Valerian Trifa nu se datorește cumva acelorași surse rusești.

Altă eroare care se notează în articolele lui Boldeanu este bezbovnic în loc de bezbojnic. Cuvântul este rusesc, compus din bez 'fără'+bož (boj) 'Dumnezeu'. E un neologism în limba noastră, încă neîncetățenit și de aceea expus, în limba oamenilor fără cultură, la acele schimbări de atracție fonetică pe care

le sufăr de obiceiu neologismele în graiul poporului de jos: bezbojnic a fost apropiat de ibovnic și transformat în bezbovnic, așa precum, prin acelaș fenomen de etimologie populară, un termin farmaceutic ca acid boric a fost interpretat în graiul popular ca ace de buric.

Că sursa informațiilor sale trebue localizată în tabăra rusească rezultă neîndoios din faptul că întreaga teză antiucraineană pe care o susține Pr. Boldeanu se identifică cu teza rusească. E dureros să constatăm la un preot român, pe deasupra și naționalist, o identificare cu interesele rusești, dar acolo duce patima oarbă a unei polemici deșănțate care în împrejurările de față nu folosește decât propagandei bolșevice.

Isvoare mai autentice Cine ține să cunoască istoria reală a Bisericii Ucrainiene trebue să consulte și autori ucrainieni, în special scrierile provenite dela actorii principali ai acelor evenimente. Multe din documentele cele mai autentice se află încă dincolo de cortina de fier. Un dosar foarte important a fost publicat de Institutul Oriental dela Roma în revista Orientalia Christiana. In biblioteca aceluiaș Institut se poate consulta tot ce s'a scris mai de seamă în probleme de această natură. La Roma s'a publicat în 1953 și o Carte Albă a persecuțiilor religioase din Ucraina. Am utilizat-o în limba engleză: White Book on the Religious Persecution in Ukraine, Rome 1953. Se află sub tipar o ediție spaniolă aici la Buenos Aires. Deși se referă mai mult la Biserica Unită Ucrainiană, această Carte Albă dedică un capitol și Bisericii Ortodoxe. Multe articole s'au publicat în revistele ucrainiene din lumea liberă. Cel mai important și mai recent studiu pe care îl cunosc asupra acestei chestiuni este o teză de doctorat sus-

ţinută în 1954 la Facultatea de Teologie din Buenos Aires: P.Clemente KOTENAGNIN,La Iglesia Ortòdoxa Autocefala Ucrainiana.Autorul este catolic,deci prezintă garanţii de obiectivitate în ce priveşte litigiul dintre ortodocşii ucrainieni şi ruşi.Lucrarea a fost alcătuită pe baza unei bogate şi serioase bibliografii.Am consultat-o într'un exemplar dactilografiat în biblioteca călugărilor bazilieni din Buenos Aires,prin bunăvoinţa superiorului conventului, Pr.Holovacki,căruia îi aduc aici mulţumirile mele.

Pentru problemele ucrainiene în general a fost atrasă atenţia Românilor încă înainte de primul războiu mondial.Cel dintâiu care a avertizat publicul cult din România asupra existenţii unei probleme ucrainiene a fost Const.Stere.Revelaţiile acestuia au provocat reacţiune intempestivă din partea lui N.Iorga care tăgăduia pur şi simplu că ar exista un popor ucrainian deosebit de Ruşi.Ecoul acestei polemici se păstra încă viu când am intrat eu la Facultatea de Litere din Iaşi.Un an întreg profesorul meu de Slavistică,Ilie Bărbulescu,a ţinut un curs despre această problemă.Aici în Argentina am avut ocazia să-mi creez legături cu unele personalităţi culturale şi politice ucrainiene,catolici şi ortodocşi.

Confruntarea calomniilor cu adevărul istoric

Ajutându-ne cu toate aceste mijloace de informaţie,sperăm să aducem o contribuţie utilă la lămurirea problemei care frământă exilul românesc. Vom proceda la o confruntare critică a datelor, lăsând pe cititor să tragă singur concluziile.

Spune Teofil Ionescu în "Mărturisirea" citată:

"Poziţia bisericească a teologului Trifa es-

te una şi aceeaşi cu poziţia ereziei ucrainiene...ieşită din sânul Bisericii ortodoxe,deodată cu începutul revoluţiei bolşevice.Această erezie numită "samosfeată" sa caracterizează...mai mult ca o acţiune bolşevică,cu acelaş obiectiv: prăbuşirea Bisericii creştine apostolice" (Glasul Poporului,An.I,Nr.3, Detroit 1956).

Câte propoziţiuni,tot atâtea neadevăruri! Iniţiatorii autocefaliei Bisericii Ucrainiene au urmămărit separarea acestei biserici de cea rusească şi nicidecum prăbuşirea creştinismului.Ucrainienii se consideră naţiune aparte şi ca să-şi realizeze independenţa faţă de Ruşi au profitat de destrămarea imperiului ţarist.La 22 Ianuarie 1918,Ucraina s'a declarat stat independent şi suveran.Intre anii 1917-1921,Ucrainienii s'au străduit să scoată şi biserica de sub jurisdicţia Patriarhiei dela Moscova, pentrucă nu concepeau un stat independent,iar conducerea bisericii naţionale să se afle în capitala altui stat.Poporul însă nu era pregătit încă pentru o asemenea reformă şi,la început,nici chiar guvernul ucrainian nu era convins de necesitatea autocefaliei. Principalul luptător al acestui ideal a fost arhipresbiterul Vasile Lypkivskyj care a lansat ideea autocefaliei încă dela 1905.Autocefaliştii mai doreau ca liturghia să se oficieze în ucrainiană,nu în vechea slavă.Pentru prima dată au realizat acest legitim deziderat în ziua de 9 Maiu 1919 la Chiev.
Principala opoziţie contra bisericii naţionale autocefale o făcea clerul,rusofil în marea lui majoritate şi ameninţat cu caterisirea de către Patriarhul dela Moscova dacă ar fi aderat la ideea autocefaliei. Soarta a mai vrut ca în toată Ucraina să nu se găsească în 1919 niciun episcop de origină ucrainiană. Toţi erau ruşi.(Această informaţie o găsesc la profesorul universitar catolic Dr.N.D.Čubaty,în revista Ucrania Libre din Buenos Aires,Nr.6 din 1954). Fatal

s'a ajuns la un aspru conflict cu episcopii ruşi care nu voiau să cedeze în faţa tendinţelor autocefaliste ucrainiene. Se punea deci problema grea a episcopatului. Conducătorii ucrainieni erau conştienţi că fără episcopat nu există biserică. Este deci gratuit calomnioasă această a doua afirmaţie a lui Teofil Ionescu că:

> "Această erezie începe cu revolta şi lepădarea de episcopatul Bisericii creştine."

Nu s'a întâmplat nicio revoltă <u>contra episcopatului ca instituţie creştină</u>, ci <u>contra acelor episcopi moscoviţi</u> care contestau dreptul de independenţă Ucrainei şi bisericii ei naţionale. De aceea, văzându-se ameninţaţi să rămână fără episcopi, Ucrainienii s'au adresat bătrânului arhiepiscop din Poltava, Partenie Levytskyj, ca să-i accepte sub jurisdicţia lui. Din delegaţia care a mers în acest scop la Poltava făcea parte şi Lypkivskyj, cel pe care Boldeanu îl prezintă ca distrugător al episcopatului! Partenie acceptase să celebreze liturghia în limba ucrainiană şi acuma făgăduia că va sfinţi şi preoţi, dar în privinţa autocefaliei a răspuns delegaţiei că mai întâi se va consulta cu Patriarhul dela Moscova! Autocefaliştii s'au mai adresat şi la alţi trei episcopi, favorabili lor, dar rezultatul s'a mărginit la scrisori amicale, pentrucă episcopii ruşi se temeau de caterisire.

Cinci ani au durat pregătirile pentru obţinerea autocefaliei (1917-1921). O parte din greutăţi au fost învinse şi prin împrejurarea că guvernul sovietic îşi îndreptase la început toată tăria persecuţiei contra Patriarhiei dela Moscova, lăsând pentru etapa a doua lupta contra Bisericii Ucrainiene. Greutatea cea mai mare au avut-o Ucrainienii în opoziţia episcopilor. De aceea au apelat la Patriarhul din Georgia. Aceasta le-a şi promis să le sfinţească episcopi, dar cei doi candidaţi ucrainieni designaţi, Ştefan Orlyk şi Paul Ponorilka, n'au putut ajunge la des-

tinaţie pentrucă autorităţile sovietice nu le-au dat permisul de intrare în Georgia.

In această gravă situaţie se găseau promotorii autocefaliei în momentul când Sinodul lor,convocat anume,se reunea la Chiev în ziua de 1 Oct. 1921. Congresiştii erau presaţi pe deoparte de ameninţarea latentă a poliţiei sovietice care,până în ajun.discutase dacă să le dea aprobarea sau să-i aresteze sub acuzaţia de a fi bande de ale lui Petliura,iar pe de altă parte îi nelinişteа refuzul episcopilor ruşi de a le consacra episcopi naţionali.

Această căutare,aproape disperată,de a rămâne în cadrul bisericii universale,de a avea la conducere un episcopat naţional,dar canonic şi apostolic,ne arată cât de nedrepte sunt acuzaţiile ruseşti aduse Ucrainienilor.Regretăm că s'au găsit şi clerici români care;tocmai aici în exil,să se facă ecoul calomniilor ruseşti.Intâlnesc în articolele lui Boldeanu acest pasaj deadreptul talmudic:

> "Şi ca probă că mişcarea religioasă a lui Lipovschi şi Ion Teodorovici era o sectă şi nu o Biserică ortodoxă autocefală este însuşi faptul că nu vroiau un episcopat ucrainian de origină,însă în regulă hirotonisit,ci o altă ierarhie pentru o altă "Biserică" cu o altă doctrină şi altă ordine bisericească.Nu se găseşte niciodată teza că mişcarea lui Lipovschi ar fi dorit un episcopat ortodox însă de naţionalitate sau de origină ucrainiană,ci o ierarhie deosebită mai întâi ca hirotonisire şi apoi ca origină naţională.A presupune că un popor de peste 35 de milioane de suflete, cu renumite Instituţii de cultură teologică să nu fi avut nici un episcop ucrainian ar fi absurditate.Lipovschi şi cu Ion Teodorovici însă o spuneau deschis: nu ne trebue vechiul episcopat,nu ne trebue nici doctrina şi nici

canoanele după care s'a condus Biserica până atunci." (Act.Rom.,Nr.4,pg.11).

Intunecat de patimă şi fără lumina celui mai elementar simţ logic,Boldeanu se contrazice peste numai două pagini unde relatează despre formarea unei delegaţii ucrainiene care să ceară Mitropolitului rus Mihail sfinţirea a doi episcopi! Dacă erau sectanţi şi nu le trebuia episcopat autentic,nici doctrină şi canoane - cum gratuit afirmă Boldeanu - de ce totuşi s'au dus în delegaţie la Mihail? Ca să atenueze contrazicerea,Boldeanu adaogă că delegaţia a mers de formă şi a vorbit în ton obrasnic.

Din isvoarele demne de cea mai mare încredere şi utilizate cu destulă critică de teologul Kortenagnin rezultă că Soborul ucrainian a delegat 15 membri în frunte cu Levitskyj să meargă la Mitropolitul Mihail şi să-l roage să vină personal în Congres ca să le sfinţească doi episcopi.Mitropolitul a venit în adevăr şi a fost întâmpinat foarte respectuos.La intrarea lui în sală,membrii Congresului s'au ridicat cu toţii în picioare şi au cântat Eis pola ety, despota 'Intru mulţi ani,Stăpâne'.Dar ierarhul rus, în loc să le facă semnul crucii cu mâna pentru binecuvântare şi să salute Sinodul care îl aclama,a rostit o declaraţie scurtă care echivala în fond cu o afurisenie.Zadarnic au încercat Teodorovici şi alţi doi fruntaşi congresişti să-l calmeze pe Mitropolit şi să accepte rugămintea lor.Kortenagnin adaogă:

> "Erau singuri,fără speranţă că vor ceda episcopii ruşi,iar din străinătate nu puteau obţine niciun ajutor,pentrucă frontierele erau închise datorită stării de război în care se afla ţara.Sinodul era în faţa alternativei: sau să se dizolve fără a fi organizat ierarhia,adică episcopatul,sau să-l organizeze printr'un act al întregului Sinod".(pg.65).

Iar dintr'o scrisoare a lui Lypkivskyj aflăm:

"Biserica din Ucraina,trebuia sau să moară, sau să înceapă o viaţă nouă şi liberă.Sinodul a.ales viaţa".(Vezi <u>Orientalia Christiana</u>,Nr. 4,Roma 1923).

<u>Crearea noilor episcopi ucrainieni</u>

Pentru gravitatea momentului, Sinodul ucrainian a ordonat un post de trei zile,cu liturghie fără întrerupere ş i cu mărturisirea şi împărtăşirea delegaţilor.In soluţionarea crizei,teologii lor au socotit să se aplice, pentru o singură dată,în acest caz de extremă forţă majoră,o veche practică din biserica dela Alexandria în care preoţii consacrau pe episcop prin punerea mânilor.Preşedintele Sinodului,Mihail Moroz,a declarat că se va proceda la această excepţională consacrare numai dacă în favoarea ei se vor pronunţa unsprezece părţi ale voturilor din douăsprezece(11/12). In ziua de 8/21 Oct.1921 votarea a dat următorul rezultat: din 360 votanţi,5 au votat contra,7 în alb, iar ceilalţi toţi în favoare.Am dat acest amănunt , după isvoarele utilizate de Kortenagnin (pg.66),pentru a arăta încăodată tendenţiositatea informaţiilor lui Boldeanu care dă cifrele: 500 votanţi /nu 360/ , cu 294 voturi favorabile /nu 338/!

Sinodul a ales ca Mitropolit pe Vasile Lypkivskyj,pe care l-a consacrat astfel: preoţii au p u s mâinile peste Evanghelia care stătea pe capul candidatului,iar pe umerii preoţilor,30 la număr,şi-au pus diaconii (12) mâinile lor,urmând laicii cu mâinile pe umerii diaconilor şi preoţilor.

Ruşii au calificat spre batjocură acest sistem de consacrare <u>samosfeatism</u>,adică autosfinţire.Pe capul lui Lypkivskyj,spune Boldeanu (şi,după el,Teofil Ionescu),ar fi fost aşezat şi:

> "...bratul drept din sicriul cu rămășițele pământești ale fostului Mitr•polit Macarie al Chievului,mort în 1 7...Astfel inițiatorii Bisericii autocefale ucrainiene...după c e s'au ridicat împotriva arhieriei Bisericii creștine,au trecut în cele din urmă harul apostoliei în popor și prin sicriele morților". (Acț.Rom.,Nr.4,p.15).

De aici Pr.Boldeanu face un pas mai departe, calificându-i pe Ucrainieni drept "violatori de morminte" și atri•uindu-le ca doctrină ideea că "harul apostolic îl are toată lumea,inclusiv morții".Toate aceste asertiuni calomnioase derivă dintr'o mică excrocherie bolșevică a unei gazete rusești din Chiev care a scornit și pus în circulație povestea cu mâna de mort pentru a ridiculiza pe Ucrainieni (vezi Kortenagnin,p.66,nota 2).E locul să accentuăm încăodată ușurința cu care Te•fil Ionescu jonglează cu asemenea ieftine scornituri întărindu-le și cu solemnul: "așa să ne ajute Dumnezeu"!

Printre cei consacrați atunci după " practica alexandrină" se afla și Ion Teodorovici.

Intrerupem datele istorice pentruca să vedem cum justificau autocefaliștii ucrainieni,din punct de vedere dogmatic și canonic,valabilitatea ierarhiei lor de atunci.

Justificări dogmatice

Dogmatiștii ucrainieni plecau dela observația că în epoca primitivei organizări a bisericii creștine nu se făcea deosebire netă între episcop și preot.Nimănui nu-i trecea prin minte,pe atunci,că grația divină s'ar măsura după gradele ierarhiei,că adică s'ar doza harul după cum cineva este hirotonit preot ori episcop.Amândoi aveau aceeași putere harică.Apostolul Pavel vorbește

despre preot şi episcop ca despre o singură lucrare, o singură dregătorie dumnezeească, dregătoria preoţiei. Şi între taine se socoteşte numai taina preoţiei nu şi taina episcopatului. Când, mai târziu, începe să se distingă net între preot şi episcop, distincţia se făcea se făcea numai ca drept nu şi ca putere harică. Episcopul este învestit cu mai multe drepturi decât preotul. Terminii presbiteros (πρεσβύτερος) şi epíscopos (ἐπίσκοπος) sunt întrebuinţaţi fără deosebire în timpurile apostolice. Astfel în Faptele Apostolilor (XX,28) se întrebuinţează terminul episcop cu sensul general de preot. In Epistola întâia a lui Pavel către Timotei (III,1-14) se vorbeşte numai despre diaconi şi episcopi, înţelegându-se deci printre aceştia din urmă şi preoţii, iar în cap.V, v.17-19, numai despre preoţi. In Epist. întâia a lui Pavel către Tit (I,5-8), aceeaşi dregătorie e numită când episcop, când preot. Tot astfel Petru în prima Epistolă (V,1):" pe presviterii cei dintre voi îi rog – ca unul ce sunt împreună presviter şi martor al patimilor lui Christos...". – Că şi preoţii aveau la început nu numai puterea ci şi dreptul de a participa la consacrarea de episcopi ar rezulta din Epistola I-a a lui Pavel către Timotei unde citim:" Nu fii nepăsător faţă de darul ce este întru tine, care ţi s'a dat prin prorocie, cu punerea mânilor preoţiei"(IV,14).

Aşa dar, spuneau autocefaliştii ucrainieni, dacă la început preoţii aveau aceeaşi putere harică şi numai printr'un fel de convenţie ulterioară li s'a luat dreptul de a exercita acea putere, dece nu s'ar putea, acum în 1921, când există un caz de extremă necesitate, să se restabilească de către Sinod acelaş drept ca şi preoţii să hirotonisească pe episcop? Numai pentru o singură dată! Ei şi-au mai întemeiat această teorie dogmatică pe practica alexandrină.

Practica alexandrină

In adevăr, după ce Evanghe-

listul Marcu a creiat și organizat comunitatea creștină dela Alexandria, a pus în fruntea ei 12 preoți și pe Patriarhul Anania. Dela această epocă înainte și până la episcopii Eraclie și Dionisie – după mărturia lui Hieronimus (în Patrologia Latină) – preoții alegeau pe unul dintre ei și-l numiau episcop, așa precum armata îl făcea pe împărat și după c u m diaconii alegeau pe arhidiacon. Mai clar este atestată această practică în Analele scrise de Patriarhul Alexandriei, Eutichius, care spune că la moartea Patriarhului se adunau cei 12 preoți, alegeau pe unul dintre ei și-l binecuvântau ei înșiși, prin punerea mânilor, creindu-l Patriarh, alegând totodată un alt preot în locul lui ca să se complecteze numărul celor 12. Iar această practică alexandrină, continuă Eutichius, a durat până pe vremea Patriarhului Alexandru, unul din numărul celor trei sute optsprezece. Acesta a interzis ca pe mai departe patriarhul să fie creat de preoți. El a declarat că la moartea patriarhului să se adune episcopii și aceștia să consacre pe patriarh. Redau întocmai textul în latinește după Patrologia Graeca, vol. 111, pg. 982:

> Constituit autem evangelista Marcus, una cum Hanania patriarcha, duodecim presbyteros, q u i nempe cum patriarcha manerent adeo ut cum vacaret patriarchatus unum e duodecim manus imponentes ipsi benedicerent et patriarcham crearent, deinde virum aliquem insignem eligerent quem secum presbyterum constituerent loco eius qui factus est patriarcha, ut ita semper extarent duodecim. Neque desiit Alexandriae institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchae Alexandrini, qui fuit ex numero illo trecentorum octodecim. Is autem vetuit ne deinceps patriarcham presbyteri crearent. Et decrevit ut mortu-

o patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarent.

Nu intră în cadrul lucrării de față de a cântări argumentele care s'au adus pro sau contra validității practicii alexandrine.Pe de altă parte,numai unul Dumnezeu știe dacă harul Duhului Sfânt se transmite efectiv sau nu și prin punerea mânilor de către preoți.Sigur este însă că astăzi o asemenea consacrare nu-i regulată,adică păcătuește,cel puțin, contra disciplinei bisericii universale.Din tot ce a scris Teodorovici,dela 1921 și până azi,se vede că și el a fost frământat de îndoeli,mai ales fiind conștient că prin acea consacrare dela 1921 s'a dat în mâna dușmanilor o puternică armă contra Bisericii Ucrainiene.

Martiriul Bisericii Ucrainiene

Revenind la datele istorice,aflăm din ele că organizarea bisericii ucrainiene a făcut progrese rapide după 1921.In Sept. 1922 se ajunsese,după știrile culese de Kortenagnin (pg. 70),la 2300 preoți și 30 episcopi,iar după Cartea Albă (White Book) numărul episcopilor în a.1925 era de 80 și al credincioșilor de 10 milioane.Indată începe și persecuția bolșevică.Ca să salveze unitatea Rusiei,Sovietele deslănțuiră o sălbatecă prigoană pentru a distruge tot ce era ucrainian în biserică și în cultură.Bolșevicii ordonară în 1927 convocarea unei adunări a Consiliului Panucrainian la Chiev în care s'a decis destituirea Mitropolitului V. Lypkivskyj.Din acest moment - spune Kortenagnin (p. 73) - guvernul sovietic a dublat vigilența asupra autocefaliștilor,multiplicându-se din zi în zi arestările.Până în a.1937,din cei 10.657 preoți fuseseră arestați și lichidați mai mult de 8.000; iar din-

tre cei 36 episcopi s'a salvat unul singur, Ion Teodorovici, care plecase din 1924 în Canada. Dacă la aceste victime suferite de autocefaliști adăogăm pe ale celorlalte biserici din Ucraina, cifra totală a pierderilor dintre anii 1917-1935 se ridică, după White Book, la 217 episcopi și 27.000 preoți.

Alte calomnii

De unde să fi scos oare Rușii știrea că autocefaliștii ucrainieni au lucrat de comun acord cu bolșevicii și că în 1930 episcopii ucrainieni, adunați în congres, au decis dizolvarea pentru a se dedica comunismului? Intr'unul din tristele sale articole, Pr. Boldeanu ne întreabă provocător:

> "Este adevărat că în Febr. 1930, în cel mai mare congres pe care l-a avut Biserica samosfeaților până atunci, s'a autodizolvat, pentru a lupta mai temeinic la împlinirea idealurilor sovietice, așa cum mărturiseau public ierarhii samosfeați?" (Acț. Rom., Nr. 13-15, pg. 16).

Iar Teofil transformă întrebarea maestrului său în afirmație și cu sânge rece șarjează:

> "După 11 ani de prăpăd făcut în tovărășia bolșevicilor împotriva Bisericii Ortodoxe Rusești, samosfeații adunați în congres se autodizolvă, pentruca fiecare să se poată dedica direct și exclusiv idealurilor sovietice. La 5 Febr. 1930, s'a publicat în toate ziarele din Moscova, declarațiile zeloșilor pseudoepiscopi samosfeați, că vor termina cu superstitiile religioase!"

Și Prea Sfințitul Teofil adaogă luminoasei sale "Mărturisiri" un alt "adevăr" istoric:

> "In timpul războiului în partea ocupată de

> către armatele germane samosfeatismul a reapărut înscriind un asasinat la activul s ă u duhovnicesc: asasinarea Mitropolitului Alexie ...care tratând cu o delegaţie de samosfeaţi, în fruntea cărora se afla Mstyslav...tratativele s'au terminat cu uciderea bătrânului mitropolit".

Concluzia firească pentru orice cititor este c că Mstyslav l-a ucis pe Alexie.Ce va zice însă cititorul când va afla acuma că Teofil a sărutat m â n a "criminalului" în 1952? De această "crimă" aveau numaidecât nevoe Boldeanu şi Teofil pentrucă "fiorosul" Mstyslav nu-i altcineva decât unul din arhiepiscopii care l-au consacrat pe Valerian Trifa! Consultând însă istoria ucraineană, aflăm dela N.D.Čubaty (în <u>Ucrania Libre</u>,Nr.6,1954,p.44-48) că în 1930 bolşevicii au lichidat biserica autocefală ucrainiană (n u că s'a autodizolvat!) şi că reorganizarea ei va pleca ceva mai târziu din Polonia.Acolo fuseseră sfinţiţi episcopi Alexie şi Policarp care,în 1939,cad şi ei sub controlul bolşevic.Alexie a acceptat supremaţia Patriarhului dela Moscova; Policarp s'a menţinut pe linia autocefaliştilor.Când Germanii au ocupat Ucraina în 1941-1942,Policarp,pe urma armatelor germane,a încercat să restaureze biserica autocefală. Germanii au oscilat la început între Alexie şi Policarp,apoi în 1943 s'au decis în favoarea lui Alexie, autonomistul favorabil Moscovei,pentrucă se temeau de naţionalismul autocefaliştilor.Alexie a fost astfel considerat de opinia publică de două ori trădător: ca filorus şi ca protejat de Germani.Partizanii din mişcarea clandestină ucrainiană antinazistă ş i anticomunistă l-au asasinat pe când Alexie mergea dela Cameneţ spre Dubna.

<u>Reconsacrarea lui Teodorovici</u> Cel mai însemnat eveniment petre-

cut dela ultimul război mondial încoace în Biserica Ucrainiană este reconsacrarea lui Teodorovici în a. 1949. Probabil că uni Ruși și la ora actuală f a c "opoziție canonică" Mitropolitului Teodorovici. Z i c probabil, pentrucă nu cunosc prin lectură directă această atitudine, ci o deduc din cele ce scriu pravoslavnicii Boldeanu și Teofil, care-și sug ortodoxia din isvoare rusești. Cel mai explicit este Boldeanu:

> "In momentul în care a fost silit de credincioșii lui să-și regularizeze situația, amenințându-l cu părăsirea, Teodorovici a recurs la parodia de hirotonisire din 1949, n u ca să-și liniștească conștiința, care a dormit 27 de ani, ci pentru ca să-și înșele mai departe credincioșii, pentru a întreține frământarea în sânul Bisericii Ortodoxe, cum și pentru a întinde nenorocirea lui și altora, nouă Românilor spre exemplu." (Act. Rom., Nr. 13-15, Aug.- Oct. 1956, p. 18).

Realitatea înfățișată în isvoare istorice serioase este cu totul alta. Teodorovici a fost stăpânit d e îndoeli tot timpul. In 1928 le-a expus și într'o scrisoare adresată Consiliului Panucranian dela Chiev, arătându-se dispus "să se supună exigențelor disciplinei universale". Niciodată nu l-au amenințat credincioșii cu părăsirea. Cât privește apoi intenția lui de a-și înșela credincioșii, ori de a întreține frământarea în Ortodoxie și mai ales prevederea lui criminală că peste trei ani ar putea să întindă nenorocirea și asupra Românilor, e o presupunere care nu putea să nască decât dintr'o minte total întunecată de patimă. Dorința de a intra în deplină armonie cu toată Ortodoxia și-o manifestă Teodorovici î n toate legăturile lui cu ceilalți episcopi ucraineni refugiați în Europa și America. In fine, în zilele d e 26-27 August 1949 s'a repetat consacrarea episcopală asupra lui Teodorovici prin punerea mânilor de către

Christofer,Mitropolit al Bisericii din Egipt şi Exarh al Patriarhului de Alexandria,împreună cu Arhiepiscopul ucrainian Mstyslav Skrypnyk.

Concluzii la datele istorice Concluzia care se impune pentru noi, odată ajunşi la finele acestei expuneri istorice,este că evenimentele desfăşurate în viaţa Bisericii Ucrainiene între anii 1917-1949 nu interesează direct Episcopatul Românesc din America.Ele nici nu sunt aşa precum le-au înfăţişat Ruşii.Deficienţele Bisericii Ucrainiene din această perioadă de timp nu afectează nici în cea mai mică măsură validitatea consacrării Prea Sfinţitului Valerian.Arhieria lui Valerian Trifa stă în legătură istorică numai cu actul reconsacrării Mitropolitului Ion Teodorovici din 1949.

Această reconsacrare Ruşii o repudiază, răstălmăcind pentru asta şi istoria şi canoanele.Ruşii, bolşevici sau nu,ar fi repudiat-o chiar dacă, pentru efectuarea ei,s'ar fi coborît din cer Sfinţii Petru şi Pavel! Pe Ruşi îi urmează şi denigratorii români ai Episcopului Valerian.

Să le vedem acum şi argumentele canonice.

III

Canoanele și Consacrarea lui Teodorovici și Trifa

Nelipsita calomnie

Foarte expeditiv, Teofil Ionescu tratează problema într'o singură frază: "Ion Teodorovici...a încercat în 1949 să-și însușească prin fraudă harul arhieriei". - In ce a constat frauda ? Teofil nu ne spune, astfel că trebue să ne adresăm lui Boldeanu. Acesta e ceva mai explicit: frauda sau sacrilegiul lui Teodorovici consistă în faptul că principalul actor la actul reconsacrării, Mitropolitul Christopher, n'ar fi avut delegație din partea Sinodului Bisericii dela Alexandria ca să eficieze aceea reconsacrare. Ceva mai logic ar fi fost să ni se spună că frauda a comis-o Christopher, iar Teodorovici a fost numai beneficiarul ei. Chiar așa de-ar fi, această greșală a lui Christopher nu-i o fraudă și nici nu invalidează o consacrare de episcop. Boldeanu nu posedă ceeace se chiamă proprietatea terminilor. De aceea și scrie:

> "Drept urmare, Christopher, a tras consecințele, el însuși, murind la câteva luni de zile, după greșală, la începutul anului 1950, în afară de ortodoxie". (Act. Rom. Nr.4, pg.25).

Dacă n'am ști din altă parte cum s'au petrecut lucrurile, ar trebui să credem că Christopher s'a sinucis!

Condiţii canonice esenţiale Citind canoanele referitoare la alegerea şi consacrarea de episcopi am rămas cu convingerea că trei sunt condiţiile esenţiale pe care trebue să le îndeplinească un candidat la episcopie:

1. Să posedă calităţi de credinţă, de moralitate şi destoinicie.

2. Să aibă consimţimântul credincioşilor.

3. Să i se transmită harul Duhului S f â n t prin punerea mâinilor şi rostirea unor rugăciuni de un alt episcop care, la rându-i, a avut continuitatea harică din episcop în episcop, în linie ascendentă, până la Sfinţii Apostoli.

Se înţelege că esenţialul îl înfăţişează punctul ultim. Canoanele care îl reglementează sunt uşor de aplicat, pentrucă nu sunt susceptibile de interpretări.

Cu trecerea timpului, pentruca biserica să-şi asigure un episcopat nu numai valid, ci şi destoinic şi efectiv, a trebuit să-şi ia măsuri de îngrădire din ce în ce mai severe. In faza primitivă a creştinismului, selectarea episcopilor se făcea foarte uşor. Episcopii erau cei mai expuşi martiriului astfel că vânătorii de situaţii şi ambiţioşii nu mişunau printre candidaţii la o dregătorie cu aşa d e mari riscuri. Apostolii şi ucenicii lor, pe măsură ce predicau şi creiau comunităţi creştine, le şi organizau punând în fruntea lor preoţi şi episcopi dintre persoanele cunoscute şi de încredere. Când se înmulţesc şi se măresc comunităţile şi când încetează persecuţiile, începe să se strecoare în demnităţile episcopale şi câteun ambiţios, ori nechemat, sau chiar şi câteun eretic. Atunci se va simţi, pentru prima dată, lipsa măsurilor de precauţie pe care Sfinţii Părinţi le vor formula prin Canoanele Sinoadelor. D e unde, la început, pentru consacrarea unui episcop ales era suficient un alt episcop, unul singur, care

să oficieze sfințirea prin punerea mânilor,mai târziu se va cere prezența a trei episcopi precum și aprobarea Sinodului celorlalți episcopi din provincia interesată,ca să nu se strecoare pe furiș vreun fur în turma credincioșilor.Așa s'a ajuns la canonul al 4-lea din Sinodul dela Nicea din a.325.Asta nu înseamnează că,la caz de mare nevoe,nu s'au efectuat consacrări și de către numai doi episcopi,ori chiar și numai de unul,dar după anul 325 o asemenea consacrare era considerată neregulată.

Regularitate și validitate

Când se tratează despre canonicitatea unui episcop trebue să se facă această importantă distincție între regularitate și validitate.Episcopul consacrat azi numai de un singur episcop este valid,dar neregulat sfințit.Am citit în diferitele comentarii ale canoanelor și văd că și Kortenagnin spune acelaș lucru și anume că nu nunoaște în istoria bisericească niciun caz de invalidare a unui episcop numai pentru motivul că la consacrarea lui a participat un singur episcop.Nu remarc aceasta pentru a apăra canonicitatea lui Valerian Trifa,care a fost sfințit de trei arhierei,ci pentru a evidenția că discuția pe care o face Pr.Boldeanu despre consacrarea Arhiepiscopului Alexandru din Polonia în anul 1925,numai cu intervenția Mitropolitului Dionisie,este tendențioasă.

Consacrare cu trei episcopi

Regula ca trei episcopi să facă consacrarea este din sec.III și se pare că a venit din Occident,poate chiar dela Roma.In Orient,până atunci,consacrarea o efectua,la nevoie,chiar și unul singur.In imensul fond de manuscrise vechi dela Biblioteca Vaticana se

păstrează şi codice greceşti ilustrate dintre care unele reprezintă consacrări de ale Sfinţilor Părinţi. Am studiat mulţi ani în această Bibliotecă, dar n'am bănuit că ar veni vreodată vremea să mă documentez într'o problemă ca asta, îndepărtată de preocupările mele obişnuite. Aş fi putut aduna multe probe utile acestei discuţiuni. Găsesc totuşi în Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie, III, 2, Paris 1914 (în articolul Consécration épiscopale al lui P. DE PUNIET), o reproducere a unei picturi de pe un ms. grecesc din care se vede că, la consacrarea Sfântului Grigore de Nazians, un singur prelat consacră prin punerea mânilor pe evanghelia care este ţinută deschisă de un diacon pe capul candidatului.

Aprobare sinodală — Cerinţa ca să existe şi un sinod care să se pronunţe la alegerea unui nou episcop a fost introdusă din aceleaşi motive de precauţie. Cu atât mai mare este garanţia că nu intră în episcopat o persoană nevrednică, sau imorală, cu cât sunt mai numeroşi acei care îl cunosc pe candidat. De aceea Sinodul dela Nicea prevede consensul tuturor episcopilor din provincia unde s'a declarat vacant scaunul de episcop. Astăzi, şi aici în exil, această cerinţă a ajuns o formalitate de rutină. Noi Românii nu avem Sinod în exil, astfel că hirotonia lui Teofil Ionescu a fost cercetată de un Sinod rusesc care nu cunoştea pe candidat decât din propunerea făcută de Mitropolitul Visarion care, la rându-i, s'a descurcat din această chestiune ca dintr'una formală, plicticoasă şi fără nicio importanţă. (Neseriozitatea cu care s'a procedat la acea consacrare apare evidentă din uluitoarele revelaţii făcute de Vatra, Nr. 49, Roma 1955, pg. 3 ss.)

Sinodul și cluburile politice

O simplă formalitate ajunsese, îmi aduc aminte, și în țară. Numai formal era Sinodul dela București autoritatea care efectua alegerea de episcopi, căci în fond decideau cluburile politice, iar politicienii, în cele mai dese cazuri, preferau pe candidații cu condicuță la club și chiar cu dosare compromițătoare pentru a-i manevra mai ușor. De aceea am asistat la rușinea ca din întreg sinodul românesc să nu se ridice măcar un singur membru care să protesteze contra asasinărilor de preoți, fără nicio vină și fără măcar un simulacru de judecată, și contra expunerii cadavrelor lor în piețile publice pentru a fi apoi îngropate prin cimitirele de vite dela marginea orașelor! Așa ceva s'a întâmplat în 1939, pe când Țara era dată plocon, și cu consimțimântul Patriarhului, unui rege dement și când la poalele acestui tron veneau să facă reverențe și prinții bisericii!

Singura dată în istoria contemporană a ortodoxiei românești când se alege un episcop fără combinații de culise, un episcop vrednic din toate punctele de vedere, care – mâine, în Țara eliberată – va avea autoritatea morală să reformeze și aceste triste moravuri, a fost în 1951 în America de Nord, la alegerea lui Viorel Trifa. Și este tot pentru prima dată când se realizează o unitate a actualei pribegii românești, dar nu pentru triumful binelui, ci ca să întunece și această unică traectorie luminoasă din cei doisprezece ani de exil. In contra alegerii lui Trifa s'a coalizat toată tărâța bisericească, la unison cu politicienii, cu comuniștii și cu străinii de neam și de lege.

Mitropolitul Visarion în țară și în exil

Am asistat în țară la numeroase înscăunări de episcopi, precum și la ale-

gerea a doi patriarhi,amândoi două triste figuri sub raportul primului punct din condiţiile esenţiale expuse de noi în rezumat la începutul acestui capitol. Un singur episcop a protestat atunci faţă de crearea Patriarhiei Româneşti în 1925 şi faţă de alegerea lui Miron Cristea,acelaş episcop care a scris şi o broşură rămasă aproape complect necunoscută opiniei publice româneşti,pentrucă autorul ei,actualul Mitropolit Visarion Puiu,a fost obligat să o retragă din circulaţie.De aceea simţim o strângere de inimă când îl vedem azi pe acest inteligent şi cult ierarh ajuns să fie manevrat la bătrâneţe de un anturaj prea puţin propice misiunii ce s'ar fi cuvenit să o aibă în conducerea spirituală a exilului. Afecţiunea pe care i-o port de pe vremea când mi-a fost director de Seminar mă împiedică să-mi iau libertatea de a descrie tot răul pe care,poate fără să vrea,îl patronează.

Vina cade şi în sarcina oamenilor politici care i-au nesocotit prezenţa în exil.In trecutul mai depărtat al Românilor,Mitropolitul Ţării venea îndată după Voevod şi,în caz de vacanţă domnească, intra în Locotenenţă.Aici în exil,I.P.S.Visarion ar fi trebuit să constitue pilastrul comitetelor de reprezentanţă naţională.Acestea însă s'au alcătuit cu cooptarea mai degrabă a unui rabin şi cu excluderea,pălmuitoare pentru obrazul românesc,a oricărei personalităţi bisericeşti române.Soarta i-a mai fost adversă Mitropolitului Visarion şi prin aceea că n'a putut să selecteze printre puţinii preoţi refugiaţi pe unul măcar care să-i stea mai pe aproape cu sfatul cel bun.

<u>Aprobare sinodală la sfinţirea lui Trifa şi Teodorovici</u>

Şi condiţia trecerii printr'un Sinod a candidaturii unui episcop a fost

satisfăcută cu ocazia reconsacrării lui Teodorovici şi a consacrării lui Trifa. Candidatura Episcopului Valerian a fost examinată mai întâi în Sinodul Rusesc din U.S.A. şi aprobată, de vremece se fixase şi ziua consacrării. Renunţându-se la oficiile Ruşilor din cauza unor condiţii abuzive puse lui Viorel Trifa, candidatura acestuia a fost examinată şi în micul Sinod al Bisericii Ucrainiene.

In ce priveşte reconsacrarea lui Ion Teodorovici, obiecţiunea pe care i-o fac adversarii săi pentru faptul că Mitropolitul Christopher n'ar fi avut în prealabil aprobarea Sinodului Alexandrin nu interesează de fel canonicitatea sfinţirii ci, cel mult, raporturile de disciplină dintre Christopher şi Sinodul său. Christopher a putut săvârşi, adică, un a c t de indisciplină faţă de Sinodul dela Alexandria, dar această indisciplină nu afectează prin nimic validitatea hirotoniei lui Teodorovici, căci interesat direct în această consacrare era Sinodul Ucrainian din care făcea parte Arhiepiscopul Mstyslav şi nu Sinodul Alexandrin.

Fond şi formă

Credem că în lectura pe care a m întreprins-o pentru a ne documenta cât mai onest şi mai obiectiv asupra problemei canonicităţii lui Valerian Trifa, am citit toate canoanele sinoadelor mai importante, chiar şi pe cele care nu se referă direct la alegerea episcopilor. Citind apoi şi istoria bisericească pentru a verifica, după rezultate, aplicabilitatea canoanelor, am rămas cu convingerea că uneori s'au strecurat î n episcopat şi elemente nedemne, chiar şi atunci când absolut toate normele stabilite de Sfinţii Părinţi au fost observate şi satisfăcute. Evident că dacă aceste norme ar fi fost aplicate strict, şi nu numai în formă, ci şi în spiritul lor, asemenea inconveniente nu s'ar fi înregistrat. Un episcop ales şi consa-

crat perfect "canonic" a fost şi Nicon Biessonoff. Mai bine de 20 de ani a condus Eparhia Krasnciarsk din Rusia, până ce în 1918, odată cu triumful bolşevismului, îl vedem abjurând demnitatea episcopală şi declarând public, fără să fi fost constrâns de nimeni, că el niciodată n'a fost creştin din convingere!

Alteori se poate întâmpla, pentru cazuri de forţă majoră, ca la alegerea şi consacrarea unui episcop să nu se poată aplica, în toate detaliile, şi de formă şi de procedură, canoanele respective, şi totuşi rezultatul să fie optim. E preferabilă această a doua alternativă, cu condiţia, fireşte, ca hirotonia să fie validă, adică transmiterea harului să aibă continuitatea apostolică. Acesta este esenţialul. Fondul este mai important ca forma.

Ca să ilustrez mai bine necesitatea de a se pune accentul pe fond în domeniul tainelor creştine, am să relatez o întâmplare legată de oficierea tainei botezului. In epoca năvălirilor barbare, când cultura începuse să decadă, nici chiar preoţii din Occident nu mai posedau aşa de bine limba latină, care a fost şi a rămas până astăzi în lumea catolică limba de cult creştin. Greşelile de limbă comise de preoţi în acea vreme au fost cristalizate în unele anecdote caracteristice. Dar nu despre asemenea anecdote vreau să vorbesc, ci despre un fapt istoric. Pela 746, un preot din regatul franc ştia foarte defectuos latineşte şi stâlcea până şi formula scurtă a botezului maltratând terminaţiile cazuale, încât formula sacramentală ieşia complect caricaturizată din gura lui:" Baptizo te in nomine <u>patria</u> et <u>filia</u> et spiritus sancti"! Chestiunea ajunsese şi la cunoştinţa Papei Zaccaria care însă s'a arătat îngrijat mai mult de faptul că Sfântul Bonifaciu intenţiona să purceadă la repetarea tainei asupra tuturor pruncilor care fuseseră botezaţi cu formula greşită. Şi atunci a scris Papa o scrisoare Sfântului Bonifaciu rugându-l să nu fie aşa de intransigent cu preoţii care păcătuiau numai

contra gramaticei,nu și contra dogmei.(Scrisoarea se află publicată în Monumenta Germaniae Historica).

Ritual și formule

Odată cu punerea mânilor asupra celui consacrat,se rostesc și rugăciuni speciale prevăzute în cartea de ritual numită Euhologiu. Textul lor a variat în cursul vremii.In timp de m a r e prigoană, când ar fi amenințată succesiunea apostolică,își închipue cineva că s'ar mai sta la gânduri să se rostească,la nevoe,și o rugăciune improvizată în lipsa Euhologiului? Cunosc din documente privitoare la biserica orientală un caz când Euhologiul grecesc se epuizase,pe la jumătatea sec.XVII,iar în edițiile mai nouă se strecuraseră unele diferențe față de textul mai vechiu.S'au născut și discuții contradictorii la Constantinopol pe care le-am găsit relatate în rapoartele trimise de Paisie Ligaridi la Roma.Acest Ligaridi a trăit și la curtea lui Matei Basarab.Dela el aflăm și amănuntul interesant că u n a din aceste ediții trebuia să se tipărească cu dedicații închinate lui Vasile Lupu pentrucă numai așa, dată fiind trecerea de care se bucura Voevodul Moldovean în lumea creștină,casa editoare dela Veneția ar fi fost asigurată de desfacerea cărții cu încredere.

Una din formulele prevăzute în ritual și care se rostește de arhiereul principal care oficiază consacrarea este <u>áxios</u>.Rostul ei este și acela de a vesti poporul participant că cel ales a fost găsit <u>vrednic</u>,dar și totodată de a se face o ultimă întrebare poporului care a participat în prealabil la alegere dacă este convins de vrednicia candidatului.Și acest episod,care-și avea rostul lui în primele timpuri, a rămas azi o formulă lipsită de conținut.

Consimţimântul credincioşilor — Sinodul dela Nicea nu vorbeşte despre intervenţia poporului la alegerea episcopilor.Dar nu o exclude.In biserica primitivă însă,poporenii aveau rol important.Acest lucru rezultă nu numai din mărturiile Sfântului Clement dela Roma,sau ale Sfântului Ciprian,ci şi din accepţiunea veche a terminului hirotonie: 'votare prin ridicarea mânilor'.Ceva mai târziu, când alegerea candidatului ajunsese o prerogativă a colegiului episcopal din provincia interesată, comunitatea credincioşilor păstra totuşi dreptul să aprobe,sau nu,alegerea făcută: consentiente universa ecclesia.Canonul 18 al Sinodului dela Ancira (a. 314) prevede că episcopul care nu-i acceptat de credincioşii cărora le-a fost destinat se întoarce ca simplu preot la parohia de unde a plecat.Poporenii lui Andrei Moldovan i-au aplicat acestuia un canon şi mai drastic,neacceptându-l nici măcar ca preot în fosta lui parohie.Iar destinarea lui Teofil pentru Canada s'a făcut în dispreţul total al credincioşilor de acolo,ci numai cu un simulacru de alegere prin câteva voturi parisiene!Pe frumoase pidestaluri s'au aşezat deci aceste două bronzuri ale ortodoxiei româneşti din exil,Andrei şi Teofil,pornite să-l răstoarne pe Valerian Trifa deşi alegerea acestuia în Congresul bisericesc dela Chicago din 1951 a întrunit unanimitatea voturilor (printre care,foarte probabil,şi votul lui Teofil!).

Canoane boomerang — Aproape că nu-i canon,printre cele invocate de adversarii Episcopului Valerian,care să nu se întoarcă contra celor care l-au lansat ca armă de atac.Aceşti adversari se găsesc în situaţia celuia care-şi tae singur craca de sub picioare. Nici unul dintre ei nu-i "la curent"cu prescripţiile sino-

dale şi totuşi nu mai pridid esc căutând să afle măcar un paiu în ochii lui Trifa. Contra acestui abuz de "canonicitate" a scris recent şi talentatul teolog şi scriitor român G.Racoveanu în Legea (An.II,Nr.1,dinNov.1956).Noi ne permitem să supunem spre meditare neprihăniţilor adversari ai lui Valerian Trifa următoarele două prescripţii canonice:

Se ştie că actualmente episcopii se recrutează numai dintre monahi,în sensul că un candidat la arhierie,chiar dacă a fost mai înainte preot căsătorit,rămânând văduv,intră mai întâi în tagma călugărească făcând votul castităţii.Unii respectă canonul respectiv numai formal,adică rămân celibi,dar îşi iau amante! Canonul 3 dela Nicea ia măsuri, interzicând conlocuirea cu femei care nu-s mamă,mătuşă sau soră,şi nu admite pretextul amiciţiei spirituale sau al îngrijirii de boală,ori de treburile casnice.Sfântul Vasile a aplicat acest canon unui preot, Parigorie,pentru a-l debarasa de o femee de casă,deşi preotul avea 70 de ani.Sub raportul fondului,un asemenea canon e mult mai important decât acela care cere votul unui sinod la alegerea episcopului.De aceea şi alte sinoade au pus pe drept cuvânt accentul pe moralitatea arhiereului.Amintesc canonul 3 şi 4, Sinodul dela Cartagena din a.348-349,canonul 17 al unui Sinod tot dela Cartagena din 397,etc.,etc.

Canonul 2 al Sinodului II-lea Ecumenic dela Constantinopol din 381 opreşte pe Episcopi să meargă la bisericile care se află în afara Eparhiei lor.Dar P.S.Teofil improvizează o Episcopie în Canada cu gândul necurat de a smomi cât mai multe parohii din cela aflate sub jurisdicţia lui Trifa şi Moldovan, deşi can.13 al Sinodului dela Roma din a.402 asemuieşte pe un atare Episcop cu unul care-şi lasă propria soţie pentru a viola pudoarea alteia.

Scurtă privire retrospectivă asupra consacrării lui Trifa

Am arătat câtă patimă absurdă, câtă lipsă de discernământ istoric și câtă confuzie de cugetare și de stil transpare din tot ce au scris adversarii Episcopiei Românești din America. Dar să admitem acum că de părerea lui Boldeanu și Teofil ar mai fi încă o sută de episcopi ortodocși și că, în cor cu toții, l-ar trimite pe Trifa să se supună unor noui consacrări. Trifa, fiind perfect convins, cum sperăm că au rămas și cititorii acestui studiu, că hirotonia lui este validă, ar comite un păcat foarte grav, prevăzut de canonul 68 apostolic, dacă ar repeta consacrarea. Să admitem mai departe că din naivitate, sau ca să scape de zarva care s'a creat cu această problemă, Trifa s'ar decide la o reconsacrare. Eo ipso ar recunoaște nulitatea primei consacrări și ar trebui să parcurgă, cu mici variante, vechiul drum ca să ajungă tot la oficiile Bisericii Ucrainiene. Că nu exagerăm, rezultă din următoarea privire retrospectivă.

După alegerea sa ca episcop, Trifa a apucat pe drumul cel mai firesc ca să obțină consacrarea în arhierie.

S'a adresat imediat Mitropolitului Visarion Puiu. Acesta nutrea multă simpatie și considerație deosebită pentru valoarea morală și pregătirea teologică a lui Viorel Trifa și ar fi venit în America ca să asigure tânărului candidat la Episcopie nu numai succesiunea regulată apostolică, ci și continuitatea românească, dar invocând "felurite piedici" răspunde că "s'a văzut constrâns a se da deoparte". Una din feluritele piedici era "o mare opoziție din partea simiștilor". (Am citat din scrisoarea dela 16 August 1951, reprodusă în Albumul Aniversar al Episcopiei din America de Nord, Detroit, 1954, pg. 58). Foarte probabil că cel care l-a determinat mai mult pe I.P.S. Visarion a fost acelaș Pr. V. Boldeanu, odinioară im-

portant sfetnic al lui Horia Sima,iar actualmente inspiratorul tuturor năzdrăvăniilor cu care bătrânul ierarh pricopseşte din când în când ortodoxia românească din exil.Cununa acestor isprăvi împletită toată numai cu "abilităţile" lui Boldeanu,"acest geniu al întregului rău din Biserica noastră de peste hotare" -- cum l-a caracterizat confratele său Pr. Graţian (Vezi Vatra,Nr.49,p.9) -- este ridicarea lui Teofil la rangul de arhiereu-vicar.Şi urzeala campaniei desucheată contra Episcopului Valerian îşi are firele în aceeaşi monstruoasă etică.

Consiliul Episcopesc s'a adresat atunci Mitropolitului Mihail al Grecilor,dar şi acesta s'a dat la oparte,din ordinul Patriarhului Ecumenic Atenagoras dela Constantinopol.Intervenise Iustinian Marina cu ameninţări!

In ordinea importanţei venea Biserica Rusească.Mitropolitul Leonty din U.S.A.rupsese legăturile sinodale cu Moscova şi nu s'a sfiit să-l înfrunte pe Iustinian.A acceptat deci propunerea de a-l hirotonisi pe Trifa.S'a ivit o piedică temporară prin faptul că la poliţia americană se introduseseră reclamaţii calomnioase în contra candidatului.O "duhovnicească" infamie a oamenilor lui Moldovan! Deşi a fost lămurit contratimpul,soluţia rusească a fost în cele din urmă părăsită,măcar că se fixase şi ziua consacrării şi se obţinuse,adică,şi aprobarea Sinodului Rusesc.A fost părăsită pentrucă Ruşii puneau condiţii ofensatoare pentru demnitatea românească: toate parohiile din Episcopia lui Valerian Trifa trebuiau să facă o declaraţie,întărită prin notariatul public,că intră sub jurisdicţia Mitropoliei ruseşti. De aici se deduce,odată mai mult,că Ruşii anticomunişti merg în acord cu comuniştii în aspiraţiile lor de dominaţie.Aceeaşi armonioasă înţelegere au dovedit-o Ruşii depe ambele baricade când a fost să se lupte contra tendinţelor de independenţă naţională şi de autocefalie bisericească ale Ucrainienilor.Din

această luptă derivă şi opoziţia "canonică" cu care Ruşii,comunişti şi necomunişti,întâmpină pe Trifa pentru motivul că acesta a fost sfinţit de ierarhi ai Bisericii Autocefale Ucrainiene.

Consiliul Episcopesc a recurs în cele din urmă la Episcopatul Ucrainian.Nu numai că Biserica Ucrainiană are azi cea mai hotărîtă poziţie anticomunistă dintre toate bisericile slave de dincoace de cortina de fier,dar este totodată şi în contrast cu tendinţele imperialiste ruseşti.

Relaţii româno-ucrainiene Prin consacrarea lui Valerian Trifa de către trei ierarhi ucrainieni (Mitropolitul Ion Teodorovici şi Arhiepiscopii Mstyslav şi Hennady) s'a satisfăcut,cel puţin în mod simbolic,şi necesitatea naţională de a se lega, măcar lateral,succesiunea apostolică şi printr'un fir românesc.Unul dintre cei mai importanţi organizatori ai Bisericii Ucrainiene în trecut a fost fiul de domn moldovean Petru Movilă,ajuns Mitropolit al Chievului.Acest lucru a fost recunoscut în timpul festivităţilor de consacrare a lui Trifa prin discursul Arhiepiscopului Mstyslav care a spus că bucuroşi sunt Ucrainienii astăzi să întoarcă poporului român harul pe care acesta l-a dat poporului ucrainian prin mijlocirea lui Petru Movilă.Nu-i fără interes să amintim,cu această ocazie,că Românii au mai dat ortodoxiei ucrainiene un alt episcop în persoana lui Chiriac Papară din sec.XVII.O rudă de a lui Papară este marele Mitropolit al Moldovei,Dosofteiu, originar din aceeaşi colonie macedoromână provenită depe la Ianina şi stabilită mai de mult printre ucrainienii dela Liov.

Hirotonia lui Valerian Trifa prin mijlocirea Bisericii Ucrainiene a constituit un bun prilej pentru reînodarea vechilor relaţii.Ucrainienii,şi nu Ru-

şii, vor fi vecinii noştri spre Răsărit când se va prăbuşi nefastul imperiu bolşevic. Dar nu vom reuşi să strângem relaţii cordiale cu ei, dacă în marele lor proces naţional şi bisericesc împărtăşim punctul de vedere rusesc, căci Ucrainienii nu au duşmani mai odioşi ca Ruşii, după cum şi nouă tot Ruşii ne-au adus cea mai groaznică calamitate, actuala ocupaţie care ia din ce în ce mai mult înfăţişarea unui genocid. Atitudinea pe care vom demonstra-o, acum în exil, faţă de idealurile Ucrainienilor, aceştia nu o vor uita niciodată.

Problemelor lor să le acordăm toată atenţia, studiindu-le cu seriozitate şi obiectivitate, mai ales că graniţa etnică dintre ei şi noi a căpătat oarecare fluiditate care, între popoare neprietene, poate fi generatoare de conflicte. Autohtonii dela baza Dacoromanilor se întindeau în epoca cuceririlor romane şi dincolo de Nistru, până în Bug, iar transhumanţa păstorească a Românilor din Evul Mediu i-a împins pe strămoşii noştri până prin Crimeea. Evident ca amintim aceste date nu pentru a formula revendicări teritoriale, dar nici nu ne putem desinteresa de soarta populaţiei moldoveneşti din Transnistria. Pe de altă parte, ocupaţia rusească a Basarabiei a favorizat penetraţia ucrainiană în unele regiuni ale provinciei româneşti dintre Prut şi Nistru, după cum Austriacii, din motive de strategie etnică, au promovat o rutenizare artificială a unei părţi din populaţia autentic românească a Bucovinei.

La aceste considerente ar trebui să mediteze şi acei care agită exilul românesc cu probleme aşa de gingaşe cum este aceea a Bisericii Ucrainiene duşmănită pe nedrept de Ruşii de pretutindenea şi de acoliţii lor, voluntari sau inconştienţi.

IV

Cartea polemică a Arhimandritului Şt. Lucaciu

Probă de caracter

Pe Arhimandritul Şt. Lucaciu nu l-am încadrat în paginile precedente pentrucă lucrarea sa polemică a apărut după ce studiul meu era definitiv redactat. Se intitulează Episcopia Misionară Ortodoxă Română din cele două Americi şi Ţările de Apus ale Europei faţă de erezia samosfeată rusească. Am citit-o cu deosebit interes, sperând să găsesc în ea mai puţină patimă decât la copărtaşii săi şi mai ales să aflu cum justifică autorul din punct de vedere moral atitudinea sa de vrăjmăşie faţă de un binefăcător. Această atitudine apare deadreptul stranie când ne gândim cu câtă cordialitate a fost primit Lucaciu de Trifa în clerul său. Răspunsul pe care i-l dă lui Trifa, azi, pentru binefacerile primite atunci, mi-l arată pe Lucaciu în postura întâlnită de un călător german la un neam balcanic din secolele trecute: în timp ce cu mâna dreaptă vâră în buzunar ceeace i-ai dăruit, iar stânga o întinde ca să-i mai dai ceva, cu gura te blestemă şi te înjură.

Lucaciu nu se poate prevala de scuza că în momentul în care cerea şi accepta binefaceri de la Trifa nu ştia că acesta căzuse în "erezie". Iată ce spune el însuşi la pg.67 din cartea sa:

> "Subsemnatul încă din toamna anului 1952, când eram la Paris, m'am sesizat de situaţia

în care căzuse Episcopia Misionară Ortodoxă Română din U.S.A.,în urma legăturii făcute cu Ion Teodorovici § Co.Şi în acest fel, în anul 1952,pentru lămurire,m'am adresat printr'o scrisoare Centrelor ortodoxe din U.S.A.şi deopotrivă şi Mitropolitului Vladimir dela Paris..."

In timpul acesta,deşi "ştia" că Trifa "căzuse în erezie",umbla să-şi facă rost de parohie chiar sub jurisdicţia "samosfeatului"! Şi chiar mai înainte de a se fi îmbarcat pentru America,Lucaciu primise scrisori dela patru episcopi slavi,pe care acuma le vedem reproduse în carte,drept armă contra Episcopului care îi asigurase pânea zilnică.Ce probă de caracter! Se pare că cineva din biroul Episcopiei fusese informat de anumite manevre ale Prea Cuviosului şi atunci,ca măsură de prevedere,i s'a trimis acestuia la Paris,un formular de declaraţie de supunere canonică faţă de Episcopul Valerian Trifa. Lucaciu l-a semnat! La instalarea ca preot în Martie 1954 a citit încăodată,în faţă altarului,declaraţia care,între altele,cuprinde şi fraza:

> "I further declare to recognize and submit to the canonical and administrative jurisdiction of the Romanian Orthodox Episcopate of America and to its bishop,His Grace VALERIAN, or to his legal and canonic successor".

In faţa altarului această declaraţie echvalează cu un jurământ solemn.Şi totuşi gândul lui Lucaciu era la sperjur şi la asasinat moral contra Episcopului care-l instala.Şi se mai găsesc din aceia care,împreună cu Boldeanu,se indignează dacă unele distinse şi sensibile personalităţi culturale ori morale ale exilului românesc n'au mai putut răbda să stea sub ascultarea unei asemenea conduceri bisericeşti ci au trecut la catolicism!

Nu putem închide acest paragraf fără să remarcăm spiritul de prevedere al lui Trifa pe care îl denotă următorul pasaj din discursul său ţinut la instalarea lui Lucaciu ca preot al parohiei din Akron.Cu doi ani mai înainte de a cădea în mrejele lui Teofil,Arhimandritul Lucaciu este astfel avertizat:

> "Vor veni apoi pe la P.Cuv.Ta şi dintre aceia care îşi oferă prietenia înainte de a te cunoaşte şi înainte ca Prea Cuv.Ta să-i cunoşti.Eventual îţi vor gâdili barba,îţi vor stârni ambiţiile şi îţi vor specula omeneştile slăbiciuni pentru a-şi face ei mendrele. Există pe aci vânători după persoane care să facă jocuri pe care ei nu le mai pot face,fiind complect compromişi.Ceeace vor căuta în P. Cuv.Ta va fi o altă unealtă pe care să o svârlă la gunoi,după ce se vor servi de ea".(Solia,Nr.11 din 1954,pg.2).

Colb în ochii cititorilor Lucaciu nu posedă meşteşugul scrisului.Cartea lui e un desagreabil talmeş-balmeş.Când intră în domenii teologice mai subtile,ca în ultimul alineat dela pg. 6 şi în primul dela pg.7,realizează un adevărat rebus.Urmărind să-i atribue lui Trifa toate mizeriile din biserica exilului,îi pune în sarcină până şi aventura pseudo episcopului Leu de care Trifa este absolut străin.

Când ajunge la fondul propriu zis al cărţii, nu găseşte nimic mai bun de făcut decât să arunce cu colb în ochii lectorului prezentându-i 13 reproduceri fotografice după Pidalionul grecesc din 1908 şi după cel românesc dela 1844.Işi creiază astfel obligaţia de a transcrie textul chirilic din fotografii

cu litere latine,dovedindu-ne că nu nunoaşte decât foarte aproximativ buchile slave.Numai la transcrierea titlului comite 14 (patrusprezece) erori! Planşele fotografice şi-ar fi avut rostul numai dacă Lucaciu ar fi consultat vreo ediţie princeps ori vreun incunabul sau şi-ar fi propus să scrie un studiu despre pidalioane.

Centrul cărţii l-ar constitui mărturiile culese dela diferiţi episcopi străini despre necanonicitatea lui Teodorovici şi Trifa.Boldeanu afirmase că "tot episcopatul ortodox nu recunoaşte validitatea hirotoniei ierarhului Trifa"(Sublinierea este a lui Boldeanu,în Act.Rom.Nr.4,pg.28).Această gravă afirmaţie trebuia acoperită,dacă nu cu totalitatea episcopilor,măcar cu majoritatea lor.In momentul când lansa o asemenea enormitate,Boldeanu era sigur că Lucaciu,ucenicul şi complicele său în această ispravă, care şi intrase în legătură de corespondenţă şi de vizite personale cu episcopii antiucrainieni,ar fi putut uşor să obţină dela ei mărturiile respective. Acestea l-ar fi justificat măcar în parte pe Boldeanu,care nu citase decât un episcop,pe Dionisie al Sârbilor,şi ar fi constituit totodată argumentul cel mai de efect,menit să impresioneze pe acei care încă nu luaseră poziţie în această campanie denigratoare.

Ce deziluzionat trebue să fi rămas Boldeanu la apariţia cărţii! In adevăr,cu toate insistenţele depuse,Lucaciu n'a putut recolta decât opt scrisori dela episcopii străini,dar cifra opt,oricât ar întinde-o cineva – şi vom vedea îndată că nici măcar acest număr nu este real! – nu poate acoperi întreg episcopatul ortodox.Numai în America de Nord trăesc 47 de episcopi! Apoi pe Lucaciu îl mai ia şi condeiul pe dinainte de scapă,la pg.6,o frază şugubeaţă despre "vagabondajul" din ierarhia rusească "unde s'a ajuns ca episcopii să se conteste unii pe alţii". Păi,dacă episcopii ruşi se contestă reciproc şi toţi la olaltă îi contestă pe cei ucrainieni,ce valoare

probatorie mai poate avea mărturia celor opt? Trebue reținut amănuntul că din cei opt,numai unul este grec,iar șapte sunt slavi!

Ca să le confere totuși oarecare autoritate unor asemenea scrisori,Lucaciu le reproduce fotografic.Acelaș praf svârlit în ochii cititorilor.Prea Cuviosul știe că,în ochii ageamiilor,o părere fie ea și înțeleaptă,dacă-i numai spusă,are mai puțină trecere decât o prostie tipărită.Propaganda modernă se bazează tocmai pe prestigiul tiparului,iar acest prestigiu crește dacă elucubrația este însoțită și de documente fotografice.Dar chiar fotografiate,mărturiile celor opt sunt niște simple afirmații lipsite de orice valoare probatorie,pentrucă nu conțin nici măcar un rudiment de argumentare dogmatică ori canonică.

Pia fraus

Să analizăm pe rând cele opt mărturii și cititorul singur își va da seama de prețul ce se poate pune pe ele, mai ales pe acelea provenite dela unii episcopi care se trag de deget cu Urîciunea Pustiirii din fruntea "Ortodoxiei" Rîpîrîioase și cu varvarii dela Moscova.

1.Mitropolitul rus Vladimir dela Paris. Este singurul care-și "justifică" repudiul față de cei trei ierarhi ucrainieni care au oficiat consacrarea lui Valerian Trifa,dar nu cu argumente teologice ci cu... svonul public:

> "De la alții am aflat că toți trei,cu adevărat sunt samosfeați"(pg.71 din cartea lui Lucaciu).

Din svonurile străzii,Vladimir a făcut tezaur teologic.Din acesta s'au împărtășit apoi docții noștri polemiști: Boldeanu,Teofil și Lucaciu.

2.Dionisie al Sârbilor.E din aluatul specimenelor pilduite de noi în prima parte a acestui stu-

diu.Câtă vreme îl recunoaşte pe Andrei Moldovan şi are legături cu regimul bolşevic al lui Tito,e s t e firesc să nu-l recunoască pe Trifa.

3.Andrei al Bulgarilor.Textul scrisorii acestui episcop este indescifrabil,iar Lucaciu nu i-a dat prea mare importanţă de vreme ce nu l-a transcris.E interesant de remarcat că Andrei nu figurează în lista episcopilor cu care biserica grecească menţine legături canonice (Vezi pg.83 din Lucaciu), iar scrisoarea lui,ca şi a lui Dionisie de sub Nr.2, înfăţişează mai curând atitudinea politică a bisericilor dela Sofia şi Belgrad,devenite,ca şi cea dela Bucureşti,simple instrumente ale bolşevismului, decât un punct de vedere canonic.

4.5.şi 6.Oreste,Anastasie şi Leonty sunt trei ierarhi ruşi care se contestă reciproc,după cum s e deduce din afirmaţia lui Lucaciu (pg.6),dar care sunt de acord când e vorba de ostilitate faţă de Ucrainieni. – Oreste al Ruşilor Carpatini evită să-şi spună făţiş părerea şi sugerează lui Lucaciu ideea de a se adresa Patriarhiei de Constantinopol. – Mitropolitul Anastasie adaogă şi consideraţia că hirotonia de către Ucrainieni a episcopului român îi creiază acestuia dificultăţi în ce priveşte relaţiile cu celelalte biserici ortodoxe din Statele Unite. – Mitropolitul Leonty este singurul episcop rus care a afirmat expressis verbis că hirotonia lui Valerian Trifa nu-i canonică.

7.Bohdan Sphilka este şeful bisericii ucrainiene organizată în Exarhat Patriarhal de Constantinopol la New York.Ştiindu-l deci în opoziţie cu Teodorovici,Lucaciu i se va fi adresat şi lui şi chiar îl înşiră printre cei care au răspuns (pg.78-80).Regretăm că suntem obligaţi să spunem că Lucaciu comite aici o excrocherie.Ca să îndulcim terminul am fi putut să-i dăm atributul de pioasă: pia fraus! Răspunsul de sub Nr.VII,înşirat cu intenţia de a se ajunge la cifra 8,nu este al lui Bohdan,ci al unui ar-

himandrit grec dela Constantinopol care scrie unui oarecare Robert Freeman la Chicago invitându-l ca în problema bisericii ucrainiene să se adreseze Mitropolitului Mihail Constantinidis dela New York! Atât şi nimic mai mult! Nimic despre samosfeaţi şi nici despre Trifa! Nici pomeneală de Bohdan! De altfel Bohdan, după informaţii absolut sigure, se află în corespondenţă prietenoasă cu Valerian.

8. Ca să obţină şi o mărturie neslavă, Lucaciu a depus multiple stăruinţe pe la Greci. A trimis mai întâi o adresă Mitropolitului Mihail Constantinidis, dar acesta n'a catadixit să răspundă. A intervenit apoi prin preotul grec Kapenekas dela Akron şi, în fine, a mai insistat printr'o vizită personală făcută Mitropolitului la New York care nici de astădată n'a răspuns direct, ci a dat delegaţie Episcopului Olymphos Dimitrios. Arhimandritul Lucaciu, ca să mascheze insuccesul, îmbrobodeşte adevărul cu o inutilă minciună atunci când spune (pg. 81) că răspunsul Mitropoliei Greceşti a fost dat adresei sale dela 3 Sept. 1954. In realitate acest răspuns a fost provocat de raportul lui Kapenekas din 20 maiu 1955 care, probabil, doria să ştie dacă poate sluji în comun şi cu preoţii de sub jurisdicţia lui Trifa, ori numai cu cei ai lui Moldovan. Zic probabil, pentrucă n'am văzut raportul preotului grec, dar îi deduc întrebarea din răspunsul primit şi care este favorabil lui Trifa:

> "As for the Roumanian Orthodox, you are permitted tocommunicate with the priests of both parties". (Cf. pg. 83 din Lucaciu).

Acest răspuns echivalează cu recunoaşterea lui Trifa. De altfel Mitropolitul Mihail, care a refuzat să-i scrie direct lui Lucaciu, are în schimb corespondenţă cordială cu Trifa, după cum se poate vedea şi din Solia (Nr. 15 din 1956, p. 2).

De când <u>unul</u> singur înseamnă <u>unanimitate</u>?

Recapitulând, constatăm că cei <u>opt</u> episcopi sunt în realitate <u>şapte</u>, iar din <u>şapte</u> numai <u>doi</u> îl contestă categoric pe Valerian Trifa: Dionisie şi Leonty. Dar Leonty şi-a suavizat, în ultima vreme, atitudinea faţă de Trifa, adresându-i-se prin scris cu "Dear Brother in Jesus Christ", ceeace echivalează cu o recunoaştere de facto a arhieriei lui Valerian. Totodată episcopul rus dela San Fransisco, Ioan Shakovskoy, de sub jurisdicţia lui Leonty, a colaborat la cartea de rugăciuni publicată sub auspiciile Episcopiei Româneşti. In tovărăşia lui Lucaciu - Teofil - Boldeanu a mai rămas <u>unul</u> singur: agentul "bisericesc" al lui Tito, Dionisie al Sârbilor! Până şi Justinian Marina a recunoscut, fără să vrea, canonicitatea lui Trifa, din momentul în care îl soma pe Ion Teodorovici, în 1952, să nu oficieze consacrarea. Ce interes ar fi avut Marina să împiedice o consacrare necanonică?

Mai menţionăm că Arhiepiscopul Sergy, Exarhul de Alexandria, a participat în 1954, prin delegaţie de la Biserica Ucrainiană din America, la hirotonirea unor preoţi din Buenos Aires. (Vezi rev. <u>Ucrania Libre</u>, Nr. 6, 1954, p. 95). Cum rămâne atunci cu <u>unanimitatea</u> adversităţii contra Episcopatului Ucrainian?

Cât priveşte apoi raporturile lui Valerian Trifa cu ceilalţi episcopi din America, ele rezultă din informaţiile întâmplătoare, deci necomplecte, pe care le posedăm, că sunt ca şi normale. Nu numai Mitropolitul Mihail care reprezintă şi punctul de vedere al Patriarhiei dela Constantinopol (vezi Lucaciu, p. 84), ci şi Mitr. Antony al Sirienilor, care depinde de Patriarhia dela Antiohia, întrebuinţează în corespondenţa lor cu Trifa formule de adresare care denotă recunoaşterea acestuia de episcop veritabil. Raporturi corecte întreţine Trifa şi cu F.S. Noli al Albanejilor precum şi cu Athenagoras şi Germanos ai Grecilor, iar preoţii

de sub jurisdicția lui Valerian Trifa participă la slujbe și la comuniune împreună cu ceilalți preoți ortodocși din America, ceeace ar fi imposibil dacă nu li s'ar recunoaște Episcopul. Mulți dintre ei sunt în fruntea asociațiilor clerului ortodox din diferitele localități ale Statelor Unite.

Cartea Arhimandritului Lucaciu e susceptibilă de multe alte observații critice. Unele se vor face, de ne va permite timpul și spațiul, în revista <u>Cuget Românesc</u> .

Ne pare rău că în paragraful "Canoane boomerang", redactat înainte de a fi văzut pamfletul lui Lucaciu, nu l-am îndemnat și pe dânsul să mediteze asupra atâtor rânduieli pe care le calcă. Grav din acest punct de vedere este faptul că P.Cuvioșia Sa slujește la o parohie zisă "independentă", care s'a născut și a crescut fără ascultare de vreun episcop. Și la Lucaciu se poate referi observația lui Boldeanu că:

> "...nu există preot care să poată face acte liturgice și pastorale valide dacă nu stă sub ascultarea episcopului. Slujirea la Altar fără legătură cu episcopul este sacrilegiu. Actul de cult nu este primit. Este asemenea sacrificiului adus de Cain..."(<u>Acțiunea Română</u> Nr.2,p.13).

Concluzii

Turburarea produsă în Biserica Românească de peste hotare a fost provocată şi este întreţinută de următorii factori:

1. Intervenţia directă a comuniştilor dela Bucureşti prin crearea Episcopiei lui Andrei Moldovan. Cu tot arsenalul propagandistic şi cu toate resursele ce i-au fost afectate, acest factor ar fi falimentat de mult în faţa calităţilor misionare şi organizative ale lui Valerian Trifa, dacă la carul bolşevic nu s'ar fi înhămat şi alţi binevoitori.

2. Lipsa de tact a Mitropolitului Visarion Puiu care, pe când nu trebuia, s'a amestecat în problemele interne ale Episcopiei Româneşti din America, iar mai târziu, atunci când a fost invitat, a rămas rezervat, refuzând să oficieze consacrarea lui Trifa, pentruca să se situeze îndată după aceea pe o poziţie ostilă faţă de aceasta şi să adopte o atitudine binevoitoare faţă de agentul Patriarhiei Roşii, menţinându-l astfel pe linia de plutire.

3. Consacrarea lui Teofil Ionescu şi crearea unei a treia Episcopii fără să se acopere prin asta vreo necesitate bisericească sau naţională ci, d i n contra, facilitându-se manevrele bolşevice care ţintesc la fragmentarea blocului românesc din exil. Haosul a crescut exact aşa precum doriau Cremlinul ş i R.P.R-ul.

4. Pretinsa "stabilire a ordinii în biseri-

ca de peste hotare" trâmbițată prin Acțiunea Română dela Paris. Că această agitație a Preotului V. Boldeanu antrenează preoțimea din America pe drumul anarhiei bisericești ducând toată apa numai la moara bolșevică, rezultă cu evidență și din faptul că fițuica lui Moldovan îi reproduce scrisul. chiar dacă Boldeanu îi cenzurează acestuia unele acte prea deochiate de propagandă reperistă.

Campania contra canonicității lui Valerian Trifa se bazează numai pe falsuri istorice, pe interpretări întortochiate și calomnii. In combaterea lor ne-am limitat la esențial pentru a nu îngreuia expunerea.

Cu toată lipsa ei de consistență , această campanie va mai dura. Comuniștii nu se vor resemna să vadă cum Trifa continuă să opună o rezistență îndârjită față de planurile făurite la București și cum Episcopia din America se transformă pe zi ce trece într'o redută antibolșevică, cu un steag românesc ortodox neînclinat și neîntinat.

Adaos la ediţia a doua

Recitind acum studiul meu, după ce au trecut cinci luni dela apariţia primei ediţii, nu mi se pare că i-aş mai putea adăoga ceva sub raportul documentării. Sper că cititorii care au cunoscut în prealabil şi textul integral al pamfletelor calomnioase, şi se vor fi indignat de patima condensată în ele, vor fi înţeles de ce uneori nu mi-a fost nici mie uşor să-mi stăpânesc indignarea văzând că autorii acestor pamflete nu caută lumina, fiindcă ar avea îndoeli, ci vor să semene îndoiala şi vrajba acolo unde se restabilise încrederea şi calmul. Acţiunea lor nefastă va mai continua.

Iată, la nu mai mult de trei luni dela apariţia lucrării mele, Arhimandritul Lucaciu a dat drumul unui al doilea pamflet: <u>Scrisoare deschisă Dlui Dimitrie Gazdaru</u> (pp. 72+III, Alliance-Ohio, 1.IX.1957).

Autorul nu aduce absolut nimic nou în problema propriu zisă, afară de răstălmăciri şi injurii. Neobişnuit cu argumentarea istorică, logică şi teologică, Arhimandritul Lucaciu, după ce a răsturnat un sac de insanităţi în creştetul Episcopiei, se îndreaptă cu acest al doilea pamflet spre mine, îmbiindu-mă să părăsesc catedra – aşa cum a părăsit el amvonul – şi să ne aşternem amândoi pe ceartă ca la uşa cortului. Dar eu nu am predilecţie pentru polemicile care dezertează din terenul ideilor; nu pot, deci, să răspund injuriilor, ci cel mult să înlătur câteva din răstălmăciri.

Nicăieri,de pildă,în paginile prededente, nu mi-am pus nădejdea în biserica grecească,ci , d i n contră,am stigmatizat pe acei episcopi care menţin raporturi de frăţietate cu antihriştii dela Moscova sau Bucureşti. Nu înţeleg deci ce rost are afirmaţia lui Lucaciu (p.57) că eu aştept mântuirea dela Greci.

Lucaciu însuşi recunoaşte (p.41) că frământările religioase sparg unitatea sufletească a unui neam,dar nu numai că în acţiunea începută de el nu ţine seamă de acest pericol ci,atunci când eu vin şi arăt că această nesăbuită campanie,dusă cu arme ruseşti contra unei episcopii româneşti,destramă moralmente exilul nostru,acelaş Lucaciu califică intervenţia mea drept şantaj de ultima speţă (p.11) . Nu-i o scuză suficientă că Lucaciu nu cunoaşte valoarea terminilor şi că face erori grosolane de vocabular chiar atunci când se elogiază pe sine î n - suşi,ca în cazul expresiei înglodate dela pg.12 care transformă autoelogierea în autoinjurie. O elementară prudenţă de scriitor inexpert l-ar fi obligat să-şi dea în prealabil "opera" la revizuit unui binevoitor înzestrat cu ceva simţ lingvistic şi cu oarecare bun simţ natural.

Niciunul din paragrafele studiului meu n u îndrituește concluzia lui Lucaciu (pg.39) că eu aş fi în dezacord cu principiul sinodalităţii. In acele paragrafe (pg.40 şi urm.) eu constat că rolul sinodului la alegerea de episcopi români a fost bagatelizat chiar şi aici în exil şi anume tocmai de aceia care fac caz de sinodalitate; apoi deplâng faptul că Sinodul dela Bucureşti nu şi-a apărat totdeauna prestigiul cu gelozia cuvenită şi că prea adesea a cedat intervenţiilor politicianiste. Nu î n contra principiului drept al sinodalităţii,ci î n contra aplicării lui strâmbe,sau pur formaliste , se

ridică lumea conştientă din exil,revoltată că unii din clerici au întins zarva până'n Sfintele Altare.

E adevărat că paginile 53-54 din prezentul studiu sunt cam dure şi mai caustice decât fierul înroşit aplicat peste o cangrenă. Incercarea lui Lucaciu de a devia atenţia cititorilor dela fondul problemei printr'o răstălmăcire nu poate prinde, cu toată emfaza tonului său. Că în acel paragraf al meu stă punctul nevralgic al întregei probleme rezultă cu evidenţă pentru oricare cititor care va avea răbdare să urmărească paralel ce-am scris eu şi ce răspunde Lucaciu (p.48). Mobilul calomniilor sale nu se încadrează nici în dogmatică şi nici în dreptul canonic,ci în elementara etică. Lucaciu ştie foarte bine că Valerian Trifa este episcop canonic şi vrednic,dar îl împiedică invidia şi ura ca să recunoască. Nu poate uita că la alegerile de episcop a fost şi el candidat şi că lumea românească din America l-a preferat pe Trifa şi nu pe Lucaciu. Prietenii din Paris,în loc să-l consoleze,i-au trimis o telegramă apocrifă,ca expediată din America, prin care îl anunţau că nu Trifa ci el,Lucaciu, a fost favoritul voturilor. In cursul petrecerilor pentru sărbătorirea succesului i s'a spus adevărul. Deziluziile şi ridicolul i-au stimulat invidia.Scena a fost descrisă recent de P.Mihalcea într'o mică scriere întitulată <u>Câteva pagini din concediu</u> (Paris,August 1957),pg.6.

Dar să admitem,prin absurd,că Lucaciu are convingerea sinceră că Trifa este eretic.De această erezie ştia,după propria-i mărturisire (nedesminţită în ultimul pamflet),încă din 1952,înainte de a pleca din Paris pentru a intra în clerul " ereticului". In acest caz problema are aspecte şi mai monstruoase din punct de vedere moral. In adevăr, după ce etică se conduce un arhimandrit care - ştiind că episcopul său este eretic - i se supune totuşi <u>ca-</u>

nonic şi se împărtăşeşte cu el din acelaş potir!?

+
+ +

Bănuind probabil că răstălmăcirile şi injuriile nu-i vor aduce succesul râvnit, Lucaciu a căutat o compensaţie în domeniul filologic: ultimele trei pagini ale pamfletului sunt înţesate cu observaţii critice asupra "greşelilor" pe care le-a cules din scrisul meu. Imi ia deci locul dela catedră şi mă admonestează cu foarte multă compătimire şi cu tot atâta...suficienţă.

Incepe astfel:

1

> "La pag.6, D-l Găzdaru scrie "Terminul acesta este de origină..." Ori, corect româneşte se scrie termenul. Litera i se întrebuinţează numai în substantivul terminaţiune ori în verbul a termina, dar nu în substantivul termen. (A se vedea Dicţionarul universal al limbii române de Şăineanu, ediţia 7-a, p.649). Greşeala aceasta se repetă în toată cartea D-lui Găzdaru".

Dacă i-aş răspunde că aşa scriu de mai bine de 30 ani şi că tot aşa apare cuvântul termin în teza mea de doctorat, susţinută în faţa unei comisiuni de filologi printre care şi marele A.Philippide, Lucaciu ar fi în stare să acuze de ignoranţă şi pe veneratul meu profesor. Eu ştiu foarte bine că forma termen este astăzi curentă nu numai în lumea semidoctilor ci şi a multor persoane culte, dar mai ştiu că forma corectă este cea întrebuinţată de mine, deşi e mai puţin uzuală. Cititorilor care eventual s'ar lăsa impresionaţi de savantlâcul lui Lucaciu, împrumutat din dicţionarul plin de greşeli al lui L.Şăineanu, le amintesc părerea mult mai autorizată a lui

August Scriban (Dicţionarul limbii româneşti, Iaşi 1939,p.1313) care recomandă forma termin şi condamnă,lapidar şi drastic,forma termen: "fals termen "! O fac şi pentru a omagia memoria acestui ilustru filolog român dus cu forţa să-şi sfârşească zilele la Canalul Dunărea-Marea Neagră.

Termin este un neologism derivat din latinescul TERMINUS. Dacă l-am fi moştenit,ar fi sunat astăzi în româneşte ţearmăn,ţermăn.In limba latină a existat şi forma TERMEN de genul neutru,cu o întrebuinţare extrem de redusă în latina clasică. Din ea s'a derivat o formă latină populară *TERMULUS care a dat naştere cuvântului românesc *ţărmur sgl. - ţărmuri pl.,transformat ulterior în ţărm - ţărmuri prin analogie cu mal - maluri.

Lazăr Şăineanu recomandă g r e ş i t forma termen,pentrucă neologismul nostru nu este un împrumut din rarul TERMEN,ci din clasicul TERMINUS.Şi celelalte limbi romanice,atunci când au fost nevoite să recurgă la tezaurul latin pentru a-şi îmbogăţi lexicul cu neologisme,nu au recurs la limba latină vulgară ci au împrumutat din latina clasică.

Astfel limba spaniolă şi-a derivat pe al său término tot din clasicul TERMINUS. Greşala lui Şăineanu a prins teren graţie răspândirii dicţionarului său care ajunsese în 1943 la a 9-a ediţie,încât astăzi multă lume întrebuiţează forma recomandată de el. Această lume ar trebui să fie consecventă şi să scrie cu e şi verbul a termena,am termenat,etc., precum şi termenaţiune,termenologie,ceeace e foarte urît.Miroase a incultură.

Deci chiar dela prima sa observaţie critică, Lucaciu calcă cu stângul,închipuindu-şi că, pentru "a vorbi pe radical" şi a se aventura într'un domeniu tehnic,ca cel filologic,e suficient să consulte dicţionarul răsuflat şi învechit al lui Şăineanu.

2

"Ne întrebăm: de ce întrebuinţează d.Găzdaru termenul sorgintea acuzaţiei (pag. 6), când ar fi mult mai potrivit şi mai normal să scrie izvorul sau sursa acuzaţiei."

Dacă am ţinea seamă de clasificările lexicografilor şi de normele gramaticilor,care consideră pe sursă ca barbarism,iar pe sorginte ca neologism, preferinţa noastră ar trebui să se îndrepte m a i mult spre sorginte decât spre sursă,adică tocmai pe dos de cum mă învaţă Lucaciu!

Improvizatul filolog n'a observat că în lucrarea mea apar tustrele aceste cuvinte: isvor,sorginte,sursă,dar nu cu aceeaşi frecvenţă. Motivul acestui deosebit tratament stă în efectul stilistic diferit pe care l-am urmărit întrebuinţând când pe unul,când pe altul dintre aceste trei cuvinte care, toate sunt împrumuturi în româneşte,nu-s băştinaşe: isvor este slavon,sorginte italian,sursă francez.Intrebuinţarea lor e chestie de simţ pentru nuanţele stilistice. Când,la pg.34,am scris că"pravoslavnicii Boldeanu şi Teofil îşi sug ortodoxia din isvoare ruseşti",am utilizat pe isvor (slavon) şi nu pe sorginte ori sursă (romanice),pentrucă am vrut să nuanţez şi lingvistic oribila ispravă a celor care alimentează zarva bisericească spre desmăţul exilului ş i în folosul exclusiv al pravoslavnicilor moscoviţi.

3

"La fel,la pag.6,găsim cuvântul musluire. Cercetând dicţionarele limbii române,nu a m găsit nicăieri acest ciudat cuvânt,cu rezonanţă atât de rusească! Ce rost a avut utilizarea lui?".

Rostul cuvântului musluire a fost să stigmatizeze eufemistic şi în acelaş timp drastic,fără a ofensa,procedeul urmat de detractorii lui Valerian

Trifa de a'scormoni' toate deficienţele din istoria bisericească a Ucrainei pentru a le pune în sarcina episcopului român.

Ignoranţa omenească e nemărginită,dar numai semidoctul crede că ceeace nu ştie nu există. Cuvântul mușluire nu numai că există,dar are şi o difuziune geografică apreciabilă: în Nordul Moldovei, î n Bucovina şi Maramureş; în Transilvania (amușuluire) în regiunea Putnei (mușuluire); în Mehedinţi(mufluire),în Teleorman (buşluire). Diferitele variante fonetice dovedesc originea imitativă a cuvântului. El aparţine la fondul primitiv al limbii române; e băştinaş,nu rusesc. Dicţionarul lui Scriban îl defineşte prin: 'a adulmeca,a scormoli umblând după mâncare ca porcii şi cânii'.

+
+ +

Cele trei observaţii discutate mai sus nu le-am luat,cum se zice în polemica ieftină,"la întâmplare",ci la rând,aşa cum apar ele în pamfletul lui Lucaciu,ca să nu se spună că le-am ales anume numai pe acelea care îmi convin. Restul este de aceeaşi valoare. E de prisos,deci,să continuu.

Chiar dacă Lucaciu ar cunoaşte realmente,ori mai bine decât mine,tainele limbii româneşti,faptul acesta nu ajută cu nimic la lămurirea problemei dogmatice şi canonice pe care au ridicat-o detractorii Prea Sfinţitului Valerian. Metoda incorectă la care au recurs aceştia în discutarea fondului propriu zis se oglindeşte perfect şi în aceste imprudente note filologice ale lui Lucaciu. Ei afirmaseră c ă întreg episcopatul ortodox contestă arhieria l u i Valerian Trifa,dar când le-a venit timpul să probeze această enormă afirmaţie,din sutele ori chiar miile de episcopi ortodocşi străini,Lucaciu n'a putut cita ca veritabili adversari ai episcopului român decât doi,dar şi din aceştia numai unul îşi menţine

intransigența...politică: episcopul bolșevicului Tito. La fel procedează Lucaciu și în domeniul filologic: despre mușluire spusese că "cercetând dicționarele limbii române, n'a găsit nicăeri acest ciudat cuvânt"; iar în altă notă afirmă că "nu se găsește nicăeri, în vreun dicționar, verbul a transpare". Nu înșiră care sunt aceste dicționare, ci lasă pe cititor să creadă că ar fi cercetat întreaga lexicografie românească! Foarte probabil că toate dicționarele Prea Cuviosului Arhimandrit se reduc la unul singur: la Dicționarul lui Lazăr Șăineanu!

Așa dar, și în statistica filologilor ca și la numărătoarea episcopilor, Lucaciu dovedește o excesivă putere de condensare: toți= unul!

C U P R I N S U L

INCHINARE.............................. 3

I. CAMPANIE ROMÂNEASCĂ ÎN FOLOS RUSESC........ 5
Nodul problemei,6.-Principalii adversari,8. Consensus totius ecclesiae,10.- Ierarhi ortodocşi,sau clientelă bolşevică,12.- Alt ipochimen,14.

II. INCURSIUNE IN ISTORIA BISERICII UCRAINIENE. 17
Problema isvoarelor istorice,18.- Probabila sursă rusească a Pr.Boldeanu,19.Isvoare mai autentice,21.-Confruntarea calomniilor cu adevărul istoric,22.-Crearea noilor episcopi ucrainieni,27.-Justificări dogmatice,28 . - Practica alexandrină,29.Martiriul Bisericii Ucrainiene,31.-Alte calomnii,32.Reconsacrarea lui Teodorovici,33.-Concluzii la datele istorice,35.

III. CANOANELE ŞI CONSACRAREA LUI TEODOROVICI ŞI TRIFA.. 37
Nelipsita calomnie,37.-Condiţii canonice esenţiale,38.-Regularitate şi validitate,39. Consacrare cu trei episcopi,39.Aprobare sinodală,40.-Sinodul şi cluburile politice,41 Mitropolitul Visarion în ţară şi în exil , 41.-Aprobare sinodală la sfinţirea lui Trifa şi Teodorovici,42.-Fond şi formă,43.-Ritual şi formule,45.-Consimţimântul credincioşilor,46.-Canoane boomerang,46. - Scurtă privire retrospectivă asupra consacrării lui Trifa,48.-Relaţii romăno-ucrainiene,50.

IV. CARTEA POLEMICA A ARHIMANDRITULUI LUCACIU;. 53
Probă de caracter,53. - Colţ în ochii cititorilor,55. - Pia fraus,57. - De când <u>unul</u> singur înseamnă <u>unanimitate</u> ?,60.

CONCLUZII.............................. 62